

Bijlagenboek 5.1

Dijkversterking Edam-Amsterdam (Markermeerdijk)

Archeologisch en cultuurhistorisch effectrapport ter onderbouwing van het MER

Rapportnummer: V617

Projectnummer: V09/1479

ISSN: 1573 - 9406

Status en versie: Definitief 2.0

In opdracht van: DHV B.V. Water

Samenstelling: B.A. Brugman, E. Louwe, R.M. van Heeringen

Plaats en Datum: Amersfoort, 22 mei 2009

Gecontroleerd door drs. W.A.M. Hessing

d.d. 30 maart 2009

Niets uit dit werk mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	5
1 Inleiding.....	9
1.1 Algemene gegevens.....	9
1.2 Onderzoeksmethode.....	9
2 Beleid, wet- en regelgeving.....	11
2.1 Nationale en provinciale landschappen.....	11
2.2 Archeologie.....	11
2.3 Gebouwde monumenten en overige cultuurhistorie.....	13
3 Geologische en historische ontwikkeling Laag Holland.....	15
4 Archeologische waarden en verwachtingen.....	17
4.1 Inleiding.....	17
4.2 Archeologische waarden en verwachtingen per dijksectie.....	18
5 Cultuurhistorische waarden.....	21
5.1 Inleiding.....	21
5.2 De dijk tussen Edam en Amsterdam als provinciaal monument.....	21
5.3 Cultuurhistorische waarden per dijksectie.....	23
6 Conclusies en aanbevelingen.....	35
6.1 Archeologische waarden en verwachtingen.....	35
6.2 Cultuurhistorische waarden.....	35
6.3 Aanbevelingen ten aanzien van het vervolgtraject.....	36
Literatuur.....	39
Digitale bronnen.....	41
Afbeeldingen en bijlagen.....	43

Samenvatting

In opdracht van DHV BV Water heeft Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie een inventarisatie van de archeologische en cultuurhistorische waarden uitgevoerd in het dijktracé Edam-Amsterdam, gelegen in de gemeenten Amsterdam, Waterland en Edam-Volendam. Het onderzoek omvat 12 deels niet aaneensluitend dijksecties en vindt plaats in het kader van de voorgenomen dijkversterking van de Markermeerdijk.

Het inventariserende onderzoek van de secties in het ongeveer 16 kilometer lange dijktracé strekt zich over een breedte van 100 meter aan beide zijden. Het doel van het vooronderzoek is vast te stellen of er in het plangebied sprake is van archeologische en/of cultuurhistorische waarden die door de dijkversterking verstoord kunnen worden en, zo ja, wat de betekenis daarvan is in termen van beleving, fysieke en inhoudelijke kwaliteit.

Archeologie

De archeologische verwachting voor het veengebied naast (en mogelijk onder) de dijk is volgens de IKAW-3 laag. De kolonisatie en ontginning van het veengebied in de 11^e en 12^e eeuw zal zich meer westwaarts hebben uitgestrekt. Maar al snel zullen vanaf die tijd de eerste dijkstukken (op 'maagdelijk' veen?) zijn aangelegd. De archeologie van het ontstaan van de eerste dijken en het aaneengroeien ervan tot de huidige Markermeerdijk is een zo goed als onontgonnen onderzoeksterrein. De gehele dijk is provinciaal monument.

Naast de dijk zelf betreffen de geïnventariseerde archeologische waarden enkele aan de dijk aangelegde terpjes en dorpsbebouwingen die als terreinen van (zeer) hoge waarde te boek staan. Aangezien nog geen gemeentelijk archeologiebeleid is vastgesteld, geldt de gewijzigde monumentenwet 1988 (Wamz 2007), waarbij grondroerende activiteiten met een oppervlak groter dan 100 m² en een diepte groter dan 50 cm vergunningplichtig zijn. Dit betekent dat wanneer in het kader van de dijkversterking grondroerende activiteiten plaats die genoemde waarden overschrijden, archeologisch vooronderzoek moet worden uitgevoerd (inventariserend veldonderzoek en – eventueel – aanvullend bureauonderzoek volgend op deze bureaustudie). Voor de volledigheid kan worden opgemerkt dat ook in gebieden met een lage verwachting het niet met zekerheid is uit te sluiten dat er toch archeologische waarden aanwezig zijn. Het verdient daarom aanbeveling om bij eventueel toekomstig grondwerk in ieder geval de uitvoerder te wijzen op de plicht, zoals aangegeven staat in de Wamz, artikel 53, lid 1¹, om archeologische vondsten te melden bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (p/a Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Postbus 1600, 3800 BP Amersfoort, telefoon: 033-4217421, fax: 033-4217799).

Aanbevelingen voor het vervoltraject

I. Het verdient aanbeveling om zo snel mogelijk na de ontwerpfasen als de alternatieven bekend zijn (de varianten per principeprofiel), de impact op de archeologische waarden en verwachtingen in detail te beoordelen. Daarbij kan vervolgens ook worden vastgesteld of inventariserend archeologisch veldonderzoek (IVO) noodzakelijk is of dat kan worden volstaan met andere

¹ In artikel 56 van deze wet staat aangegeven dat, indien noodzakelijk, de minister kan gelasten om het werk voor bepaalde of onbepaalde tijd geheel of gedeeltelijk stil te leggen. In artikel 58 staat aangegeven dat schade veroorzaakt door maatregelen zoals bedoeld in artikel 56 en 57, de schade door de Staat wordt vergoed. Gezien artikel 58 kan worden gesteld dat artikel 56 slechts in zeer uitzonderlijke gevallen wordt gehanteerd. De kans dat dergelijke omstandigheden zich voordoen binnen het onderzoeksgebied is klein.

mitigerende maatregelen zoals bijvoorbeeld archeologische begeleiding van de voorgenomen dijkversterkingwerkzaamheden. Ook kan op basis van inhoudelijke argumenten geen vervolgonderzoek noodzakelijk worden geacht. De uitkomsten kunnen worden meegenomen in een integrale effectenafweging.

2. Wanneer uiteindelijk de voorkeursvariant/het meest milieuvriendelijke alternatief per (deel)dijksectie bekend is, verdient het aanbeveling een document te maken waarin de noodzakelijke archeologische werkzaamheden conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.1) worden omschreven en gepland. In dit Plan van Aanpak kan ook een processchema voor het vergunningetraject worden opgenomen. Op basis van dit document kan ook een officieel 'selectiebesluit' worden genomen.

3. Indien zich in het kader van voorgenomen (in archeologische zin verstorende) werkzaamheden mogelijkheden voordoen voor archeologisch onderzoek van dijkdoorsneden, zal dit onderzoek niet alleen een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de *culturele biografie* van de desbetreffende dijkstukken, maar ook inzicht geven in methoden en technieken van dijkbouw door de eeuwen heen. Het is zelfs voorstelbaar dat de materiaalkeuze in het verleden een inspiratiebron kan zijn voor te kiezen huidige oplossingsrichtingen voor de dijkversterking. Dit onderzoek dient dan liefst wel in een zo vroeg mogelijk stadium te worden uitgevoerd (zie ook onder punt 2).

Cultuurhistorie

Uit historische kaarten en bronnen is gebleken dat de zeedijk zelf op veel locaties stamt uit een periode voorafgaande aan de 19e eeuw. Veelal is er sprake van een voorganger in de vorm van een zodendijk of een wierdijk die terug kan gaan tot de 12e of 13e eeuw. Het gehele dijktracé is provinciaal monument. De kennis van de historische dijkbouw is momenteel nog gering. Indien grondroerende activiteiten worden voorzien, is archeologisch vooronderzoek voorafgaande aan de werkzaamheden of een archeologische begeleiding noodzakelijk (zie hierboven).

Uit de cultuurhistorische inventarisatie van de dijksecties is veelal een hoge waardering aan de orde door de aanwezigheid of nabijheid van gewaardeerd gebouwd erfgoed of infrastructuur, waaronder stads- en dorpsgezichten, rijksmonumenten en werelderfgoed (Stelling van Amsterdam). De huidige historische bebouwing heeft uiteraard ook een (archeologische) ondergrondse dimensie.

Indien gebouwd erfgoed aanwezig is, zijn mogelijk mitigerende maatregelen noodzakelijk (bijvoorbeeld technische oplossingen anders dan in grond). Het verdient aanbeveling om ten aanzien van mitigerende maatregelen het cultuurhistorisch onderzoek te detailleren en in praktische zin te relateren aan de feitelijk geplande activiteiten in het kader van de dijkversterking. De cultuurhistorische elementen die direct met het dijklichaam in functioneel verband staan, zijn nog niet geïnventariseerd.

Aanbevelingen voor het vervolgtraject

4. Aangezien de cultuurhistorische elementen die direct met het dijklichaam in functioneel verband staan nog niet zijn geïnventariseerd, verdient het aanbeveling deze inventarisatie alsnog te laten uitvoeren. Het gaat dan bijvoorbeeld om dijkpaaltjes, bijzondere dijkbekleding van Noorse steen, tuimelkades, sluisjes, molenboezems etc. Indien deze inventarisatie op korte termijn wordt uitgevoerd, kunnen de resultaten nog worden meegenomen in de variantenafweging.

5. Een uiteindelijke effectbeoordeling - de impact van de dijkversterking op de geïnventariseerde cultuurhistorische waarden - kan pas worden opgesteld wanneer na de ontwerpfase de verschillende alternatieven bekend zijn (de varianten per principeprofiel). Op dat moment kan ook gekeken worden naar de beste manieren om mitigerende maatregelen te treffen met betrekking tot de voorkeursvariant/het meest milieuvriendelijke alternatief. De maatregelen kunnen worden verwoord in een document (bijvoorbeeld tezamen met punt 2), zodat besluitvorming kan plaatsvinden en de benodigde vergunningen kunnen worden geregeld.

Projectgegevens	
Projectnaam	Dijkversterking Edam-Amsterdam. Archeologisch en cultuurhistorisch effectrapport ter onderbouwing van het MER
Opdrachtgever Adres	DHV BV Water Postbus 1132 3800 BC Amersfoort
Contactpersoon, tel.	Dhr. A. van der Linde; (033) 4683264
Uitvoerder Projectleider	Vestigia BV Archeologie & cultuurhistorie Dr. R.M. van Heeringen
Bureauonderzoek:	archeologie Drs. E. Louwe historische geografie Drs. B.A. Brugman
Bevoegd gezag Adres	Provincie Noord-Holland Postbus 123 2000 MD Haarlem
Contactpersoon bevoegd gezag, tel.:	Dhr. R. van Eerden
Gemeentelijke Waardenkaarten	Nee
Documentatie	Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie
Provincie, gemeente en plaats plangebied	Noord-Holland; Amsterdam, Edam-Volendam, Waterland
Locatie/toponiem	Markermeerdijk
Kaartbladnummer (topo 1:25.000)	19H, 25F, 25G
RD-coördinaten van het plangebied	Zuidelijkste punt Ca. 128.00/487.80 Noordelijkste punt Ca. 133.50/503.20
Oppervlakte plangebied	12 secties van 200 m breed over een lengte van ca. 16 km
Huidig grondgebruik	Dijk
Bodemverstoringen in verleden	Niet
Geplande bestemming plangebieden	Dijkversterking
Diepte bodemingrepen	Onbekend

I Inleiding

1.1 Algemene gegevens

In opdracht van DHV BV Water heeft Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie een inventarisatie van de archeologische en cultuurhistorische waarden uitgevoerd in het dijktracé Edam-Amsterdam, gelegen in de gemeenten Amsterdam, Waterland en Edam-Volendam. Het onderzoek omvat 12 dijksecties (niet aaneensluitend; *afbeelding 1*) en vindt plaats in het kader van de voorgenomen dijkversterking van de Markermeerdijk.

Het inventariserende onderzoek van de 12 secties in het ongeveer 16 kilometer lange dijktracé strekt zich over een breedte van 100 meter aan beide zijden. Het doel van het vooronderzoek is vast te stellen of er in het plangebied sprake is van archeologische en/of cultuurhistorische resten die door de dijkversterking verstoord kunnen worden en, zo ja, wat de waarde daarvan is in termen van beleving, fysieke en inhoudelijke kwaliteit.

1.2 Onderzoeksmethode²

Het bureauonderzoek heeft tot doel een reconstructie te maken van de natuurlijke omgeving op basis van de bodemopbouw van het omringende gebied. Uit deze gegevens kan worden afgeleid welke mogelijkheden het omringende landschap bood voor menselijke bewoning of activiteiten. Vervolgens wordt vastgesteld of en hoe dit landschap in het verleden door de mens is bewoond en/of gebruikt. Dit gebeurt op basis van een inventarisatie van historische en cartografische gegevens, van bekende archeologische vondsten en vondstcomplexen (zoals nederzettingen, huisterpen), en middels het vaststellen van aard en omvang van eventuele archeologische en cultuurhistorische waarden. Op basis van de resultaten van de literatuurstudie en het bronnenonderzoek wordt ten slotte een archeologisch en cultuurhistorisch verwachtingsmodel opgesteld, waarin de trefkans op archeologische sporen en vondsten en de aanwezigheid van gebouwd erfgoed wordt vastgesteld en gemotiveerd.

² Het onderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1, augustus 2006).

2 Beleid, wet- en regelgeving

2.1 Nationale en provinciale landschappen

Nationale Landschappen zijn gebieden met (inter)nationaal zeldzame, unieke en/of kenmerkende kwaliteiten op het gebied van landschap, natuur en recreatie. De Markermeerdijk begrenst het Nationaal Landschap Laag Holland aan de oostzijde. De in de Nota Ruimte 2005³ weergegeven begrenzing van de Nationale Landschappen in Noord-Holland is globaal. Het uitgangspunt bij het beleid ten aanzien van de Nationale Landschappen is: 'Behoud door ontwikkeling'; de gebieden moeten zich kunnen blijven ontwikkelen op sociaaleconomisch terrein, maar de landschappelijke kwaliteiten dienen meegewogen te worden in de wijze waarop die ontwikkeling plaatsvindt. Bij dit beleid wordt de zogenaamde 'ja-mits'-benadering gevolgd: sociaaleconomische ontwikkelingen zijn toegestaan mits de kernkwaliteiten van de landschappen worden behouden of - liever nog - worden versterkt. Er bestaan echter wel beperkingen in de mate van ontwikkeling: grootschalige verstedelijking, ontwikkeling van bedrijventerreinen en infrastructuur zijn niet toegestaan in de Nationale Landschappen. De Nota Ruimte laat hieromtrent wel enige ruimte open: "*Waar deze ingrepen redelijkerwijs, vanwege een groot openbaar belang onvermijdelijk zijn, dienen mitigerende en compenserende maatregelen - zoals inpassing en grote aandacht voor ontwerp kwaliteit - te worden getroffen.*"⁴

De provincies zijn verantwoordelijk voor het exact begrenzen van de Nationale Landschappen, het vaststellen van de specifieke kernkwaliteiten van de Nationale Landschappen en het initiëren van projecten om de kwaliteit van de landschappen te kunnen behouden en/of versterken. De provincie Noord-Holland heeft daarop in zijn streekplanherziening in 2006 de begrenzingen van het Nationaal Landschap Laag Holland in grote lijnen overgenomen uit de Nota Ruimte (2005). Provinciaal waardevolle landschappen worden gekarakteriseerd door unieke visuele, aardkundige en cultuurhistorische kwaliteiten. Het ruimtelijk beleid bij de Provinciaal waardevolle landschappen richt zich primair op het behouden en versterken van de kernkwaliteiten. In lijn met het rijksbeleid ten aanzien van de Nationale Landschappen wordt ook bij de Provinciaal waardevolle landschappen de 'ja-mits'-benadering gevolgd: ontwikkelingen zijn mogelijk mits de kernkwaliteiten worden behouden en/of versterkt.

2.2 Archeologie

Met de invoering van de Monumentenwet van 1963 (herzien 1988) werd het voor het eerst mogelijk naast historische gebouwen ook archeologische vindplaatsen te beschermen. Een complicerende factor was en is echter dat de meeste archeologische vindplaatsen aan het oppervlak onzichtbaar zijn en eerst opgespoord en afgebakend moeten worden, willen ze voor bescherming in aanmerking kunnen komen. De meeste archeologische vindplaatsen werden tot voor kort dan ook pas tijdens de uitvoering van werken aangetroffen, op een moment dat behoud en bescherming niet meer mogelijk waren. Het hoge tempo waarin archeologische vindplaatsen sinds het midden van de vorige eeuw verloren gingen, heeft er toe geleid dat de Wet- en regelgeving op het gebied van de bescherming van archeologische waarden in het kader van

³ Ministerie van VROM, 2005.

⁴ Ministerie van VROM, 2005, hoofdstuk 3, p. 23.

ruimtelijke ingrepen de laatste jaren aanzienlijk is veranderd. Na een lange periode van interim-beleid is sinds 1 september 2007 de Wet Archeologische Monumentenzorg (Wamz) van kracht. De Wamz bundelt de aanpassingen van de Monumentenwet 1988, de Wet Milieubeheer, de Wet Ruimtelijke Ordening en nog enige andere wetten met name waar het gaat om het inventariseren en meewegen van archeologische waarden bij beslissingen en procedures op het gebied van de ruimtelijke ordening.

Doelstellingen van deze maatregelen zijn:

- het tijdig opsporen en waarderen van archeologische vindplaatsen;
- het bij de verdere uitvoering van inrichtingsplannen schade aan behoudenswaardige archeologische vindplaatsen zoveel mogelijk vermijden door planaanpassing, inpassing en beschermende maatregelen;
- indien dit niet mogelijk is en vernietiging van zo'n vindplaats niet kan worden vermeden, zorgdragen dat de historische informatie en vondsten tijdig worden gedocumenteerd.

Omdat de kosten voor het veiligstellen van archeologische waarden gedragen dienen te worden door de initiatiefnemer, is in de ruimtelijke planvorming steeds meer accent komen te liggen op het opstellen van betrouwbare verwachtingsmodellen en het vroegtijdig inventariseren van mogelijke archeologische risico's.

Rijk

Binnen het rijksbeleid (onder andere vastgelegd in de nota Ruimte en de nota Belvedere 1999, maar ook de convenanten tussen Rijkswaterstaat, ProRail, het Ministerie van Defensie en de RACM) worden archeologische waarden en verwachtingen volwaardig in planprocedures meegenomen. Waar mogelijk stimuleert het rijk initiatieven waarbij archeologie (en cultuurhistorie) als inspiratiebron worden gebruikt, en de regionale identiteit wordt versterkt⁵. Dit betekent echter niet automatisch dat alle archeologische waarden van rijkswege worden beschermd door de wet. De zorg voor het bodemarchief is in de praktijk voor het grootste deel gedelegeerd aan het gemeentelijke, en in mindere mate het provinciale niveau. Het rijk zelf beschermt alleen archeologische vindplaatsen van nationale en internationale waarde.

- Voor de archeologische vindplaatsen geldt bescherming van rijkswege wanneer terreinen of gebieden zijn opgenomen in de lijst van rijksmonumenten. Voor verandering of een verstoring is een vergunning van de Minister van OCenW vereist. De rijksarcheologische monumenten zijn in deze inventarisatie apart vermeld.
- Het rijk hanteert een landsdekkende grootschalige Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden mede als uitgangspunt bij beslissingen omtrent de noodzaak tot archeologische onderzoeken in ruimtelijke planvorming. De IKAW is door de provincie Noord-Holland niet als ondergrond voor de Cultuurhistorische Waardenkaart overgenomen.

Provincie

Ook de provincie beschikt over een aantal instrumenten om archeologische waarden te beschermen of om voor te schrijven dat deze tijdig worden opgespoord en meegewogen:

- Op grond van de Monumentenwet 1988 kunnen ook provincies provinciale archeologische monumenten aanwijzen. Voor verandering of verstoring is een vergunning vereist. Zo is de huidige Markermeerdijk een provinciaal monument.

⁵ OCW, LNV, VROM & VW 1999, 9-16.

- Provincies kunnen in het Streekplan vastgelegd welke archeologische vindplaatsen en verwachtingsgebieden zij als waardevol beschouwen. In Noord-Holland zijn de archeologische monumenten volledig opgenomen in de Archis-database.

Gemeenten

In het verlengde van de Wamz 2007 zijn veel gemeenten begonnen met het ontwikkelen en implementeren van eigen archeologie- of erfgoedbeleid.

- De gemeenten Amsterdam, Edam-Volendam en Waterland beschikken nog niet over vastgesteld archeologiebeleid.
- Via de Gemeentelijke Monumentenverordening en op basis van de Monumentenwet kunnen gemeenten behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aanwijzen als gemeentelijk monument. Voor verandering of verstoring van een gemeentelijk monument is een vergunning vereist. De gemeentelijke monumenten zijn in de inventarisatie apart vermeld.
- Via het bestemmingsplan kan de gemeente zones met een verhoogde archeologische verwachting aanmerken en onder het regime van een aanlegvergunning plaatsen.

2.3 Gebouwde monumenten en overige cultuurhistorie

In Nederland gaat steeds meer aandacht uit naar de ruimtelijke kwaliteit van het landschap. Een van de doelstellingen van een goede ruimtelijke ordening is de verdere verrommeling tegen te gaan. De kernkwaliteiten van een landschap kunnen onderverdeeld worden in de natuurwaarde en de cultuurhistorische waarde. Wanneer bijvoorbeeld de gelaagdheid van de inrichting van een landschap nog goed zichtbaar en beleefbaar is, wordt dat als waardevol gezien. In de ruimtelijke planvorming wordt daarom ook steeds meer rekening gehouden met dit aspect van waarde.

Rijk

Binnen het rijksbeleid ten aanzien van cultuurhistorie (onder andere vastgelegd in de nota Ruimte en de nota Belvedere 1999) wordt cultuurhistorie volwaardig in het planproces meegenomen. Waar mogelijk stimuleert het rijk ingrepen waarvoor cultuurhistorie als inspiratiebron wordt gebruikt, en de regionale identiteit wordt versterkt⁶.

Dit betekent echter niet automatisch dat alle cultuurhistorische waarden in stad en land van rijkswege worden beschermd door de wet. Het rijk beschermt met name objecten van nationale en internationale waarde.

- Voor het gebouwde erfgoed geldt bescherming van rijkswege wanneer objecten zijn opgenomen in de lijst van rijksmonumenten. Voor verandering of sloop is een vergunning vereist.
- Daarnaast kunnen samenhangende delen van dorpen en steden worden beschermd wanneer ze aangewezen zijn als beschermd dorps- of stadsgezicht. Ze zijn geselecteerd volgens artikel 1b van de Monumentenwet 1988. Voor verandering of sloop is een vergunning vereist.

⁶ OCW, LNV, VROM & VW 1999, 9-16.

In de praktijk komt het er op neer dat het vrijwel altijd (land)huizen, en bedrijfsgebouwen en historische kernen zijn die onder deze regimes vallen en nauwelijks historische structuren als dijken en wegen. De rijksmonumenten zijn in de inventarisatie vermeld.

Provincie

Ook de provincie beschikt over een aantal instrumenten om cultuurhistorische waarden te ontzien dan wel te beschermen.

- Op grond van de Monumentenwet kunnen ook provincies provinciale monumenten aanwijzen. Voor verandering of sloop is een vergunning vereist. De provincie Noord-Holland heeft provinciale monumenten aangewezen, waaronder de Noorder IJ- en Zeedijken (waarvan de dijk tussen Edam en Amsterdam onderdeel van is).
- Provincies leggen in het Streekplan vast welke cultuurhistorische objecten en structuren zij als waardevol beschouwen. Deze inventarisatie geldt als toetsingskader bij de ruimtelijke planvorming. Van gemeenten wordt verwacht dat ze bij het opstellen van bestemmingsplannen rekening houden met de waarden vastgelegd in het streekplan. Een deel van de opgenomen objecten kent een directe bescherming als rijks- en gemeentelijk monument. Een ander deel van de opgenomen structuren heeft echter geen formele status als monument, maar kent hooguit een lichtere planologische vorm van attenderen. In het plangebied kennen veel landschappelijke elementen, wegen en waterlopen eigenlijk alleen deze lichte vorm van bescherming. Het plangebied valt onder het Streekplan Noord-Holland Zuid (2003): *“Bij plannen en besluiten die ter toetsing bij of ter goedkeuring aan de provincie worden voorgelegd, dient aangegeven te zijn op welke wijze de aanwezige cultuurhistorische waarden opgenomen zijn. De cultuurhistorische waarden moeten in een vroegtijdig stadium van de planvorming worden geïnventariseerd, bij het ontwerp worden gebruikt en bij het besluit worden meegenomen”*. Daarnaast biedt het *Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland* handvatten voor het opstellen van beeldkwaliteitsplannen, bestemmingsplannen en projectbesluiten en vormt daarnaast met het streekplan het toetsingskader voor beeldkwaliteitsplannen en bestemmingsplannen.

Gemeenten

Veel gemeenten ontwikkelen eigen erfgoedbeleid.

- Waardevolle elementen worden via Monumentenverordening, Welstandstandsnota's en Beeldkwaliteitsplannen beschermd en versterkt.
- Via de Monumentenverordening en op basis van de Monumentenwet kunnen gemeenten gemeentelijke monumenten aanwijzen. Voor verandering of sloop van een gemeentelijk monument is een vergunning vereist. De gemeentelijke monumenten zijn in de inventarisatie vermeld. De gemeente Edam-Volendam heeft geen gemeentelijke monumenten aangewezen en van de gemeentelijke monumenten van Amsterdam valt er geen een binnen het plangebied.
- Via het bestemmingsplan kunnen gemeenten waardevolle cultuurhistorische objecten of elementen aanmerken en onder het regime van een aanleg- of sloopvergunning plaatsen.

3 Geologische en historische ontwikkeling Laag Holland

Hieronder wordt een korte geologische en historische ontwikkeling geschetst van het laaggelegen veengebied tussen Edam en Amsterdam.⁷ Meer specialistische en gedetailleerdere overzichten zijn te vinden in de literatuur.⁸

Toen de ijskap was gesmolten en het water van de Noordzee nauwelijks meer steeg, vestigden de eerste bewoners zich op de hoge gronden, van Wieringen en Texel tot in wat nu het Gooi is. Het waren boeren, die in de zomer met hun kudde kleinvee de vruchtbare wadkewelders van het latere West-Friesland opzochten. Ten oosten van de strandwallen lag een aaneengesloten landschap. Door stroomgeulen met vertakkingen hadden eb en vloed en het zoute Noordzeewater er vrij spel en konden grote hoeveelheden zand en klei worden afgezet. Geulen en krekken konden gemakkelijk verzanden. Tussen 1350 en 800 voor Christus was er zo een intensieve bewoning langs de met zand gevulde krekken in West Friesland.

Rond het jaar nul werd het Noordhollandse landschap gedomineerd door een haast aaneengesloten gordel van strandwallen in het westen, slechts hier en daar doorsneden door geulen met kreekstelsels. Daarachter lag een uitgebreid veenlandschap, het zogenaamde Hollandveen. Tot ongeveer 1000 na Christus ontwikkelde dit dikke veenpakket zich. Omdat het over het algemeen te nat en te slap was voor agrarisch gebruik, was het gebied in deze periode praktisch onbewoond. Bestaande landbouwgronden, die zich tot deze tijd vooral op de hoger gelegen zandgronden bevonden, voldeden niet meer of leverden onvoldoende op. In de periode 1000 tot 1200 werd het grootste deel van de veengronden ontgonnen en tot vruchtbare landbouwgrond omgezet. Hierdoor ging het veen inklinken en de bodem daalde, terwijl het zeepeil langzaam bleef stijgen. Rond 1200 wordt begonnen met het opwerpen van terpen en verbindende dijkjes. Die eerste dijkjes zijn lage verhogingen van opgeworpen veengrond. Overal in het landschap ontstaan meren, die in de loop der jaren steeds groter worden (onder andere ontstaan de Waddenzee en het Wieringermeer in deze periode en het Vlie groeit uit tot Zuiderzee).

Er werden nu 'voorlanden' aangelegd, een brede strook land tussen dijk en zee om ervoor te zorgen dat de kracht van golven werd gebroken voordat ze de dijk bereikten. Zo bleven de dijken langer in stand. Maar na iedere storm sloeg er een deel van het voorland weg en op den duur stond de zee weer aan de dijk. Dan werd er een nieuwe dijk opgeworpen ver achter de oude dijk, een zogenaamde 'inlaagdijk'. Het tussenliggende gedeelte kon worden prijsgegeven en vormde nieuw voorland.

Vanaf de 12e eeuw werd het waterschap opgericht, de belanghebbende dorpen nemen het initiatief tot aanleg en onderhoud van een dijk. Nu begint men met het aanleggen van de grote omringdijken rond West-Friesland (in stukken van rond 1250 wordt voor het eerst melding gemaakt van één ringdijk om West-Friesland), Waterland, Zeevang (voltooid rond 1300), Oost- en Westzaan (voltooid rond 1300).

De omringdijken bestaan vaak uit een aaneenschakeling van vele al bestaande dijken en dijkjes. Het veen is inmiddels al grotendeels uit het landschap verdwenen en de eronder gelegen klei vormt een veel beter materiaal om de dijk te versterken of te herstellen. Ondanks de klei braken de Omringdijken nog wel. De Dijkkringen vormen nu de nieuwe eenheden in het landschap. Door het wegslagen van het voorland ontstaan de zogenaamde kaaldijken (dijken zonder voorland). Deze kaaldijken worden vanaf de 16^e eeuw versterkt door middel van wierriemen,

⁷ Gebaseerd op: <http://www.omringdijk.nl>.

⁸ Voor Waterland: Heidinga 1977; Bos 1988; Bos 1990; Besteman 1990.

waarbij het wier op zijn plaats wordt gehouden met een staketsel van houten paaltjes. In het water voor de dijk worden goflbrekers (beschoeiing van hoge houten palen) geplaatst. Door het verschijnen van de paalworm in 1732 ging men keistenen gebruiken om het wier overeind te houden.

In 1843 wordt het College van Hoofdingelanden van den Noorder IJ- en Zeedijk opgericht (ontbonden in 1921). Het betreft het gele dijktracé van Schardam tot Beverwijk. Elke kilometer wordt gemarkeerd door een groen vierkante gietijzeren dijkpaal.

Na de laatste grote ramp voor Noord-Holland, de watersnood van 1916, worden in 1919 de zeeverende dijken in Noord-holland gecentraliseerd door de oprichting van het Hoogheemraadschap Noordhollands Noorderkwarter. De dijken worden waar mogelijk met 1 m verhoogd, de taluds glooiender gemaakt en aan de binnenzijde wordt een steunberm aangebracht waarop de weg wordt gelegd. Verder wordt op het buitentalud aarde aangebracht en een mantel van basalt keien, en tot slot worden alle bomen op de dijk geroid.

In 1932 is de Afsluitdijk gereed en verliest de Noorder IJ- en Zeedijk haar zeeverende functie. Naat de waterkerende functie heeft de dijk ook een tijd lang een verdedigingsfunctie⁹ gehad. Sinds 1996 staat de Stelling van Amsterdam op de lijst van Werelderfgoed (UNESCO). De stelling is aangelegd tussen 1880 en 1914 en is een 135 km lange verdedigingslinie rondom Amsterdam. De stelling bestaat uit 46 forten en batterijen, sluizen en dijken. De Waterlandse Zeedijk wordt in 1809 (tijdens de franse bezetting) omgebouwd voor de verdediging van Amsterdam.

⁹ <http://www.stelling-van-amsterdam.nl/>

4 Archeologische waarden en verwachtingen

4.1 Inleiding

Het bureauonderzoek stelt zich ten doel de archeologische verwachting nader te definiëren en concentreert zich op de inventarisatie van archeologische vondsten en complexen (bijvoorbeeld schervenconcentraties, nederzettingen, terpen). Archeologisch onderzoek naar de bewonings- en ontginningsgeschiedenis van het veengebied in Noord-Holland is uitgevoerd in de jaren tachtig van de vorige eeuw.¹⁰ Aan de basis van deze onderzoeksactiviteit staat het overzichtsartikel uit 1977 van de hand van Heidinga.¹¹ In Waterland hebben in het kader van de ruilverkaveling in diezelfde periode veldkarteringen plaatsgevonden (onderzoeksmeldingsnummer 5155).¹² De vindplaatsen en vondsten gedaan tijdens de karteringen zijn ingevoerd als 'waarnemingen' in de Archis2-databae van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) en komen ter sprake in *paragraaf 4.2*. Gebieden met (geclusterde) waarnemingen met waardevolle archeologie die zich nog in de bodem bevindt, zijn door de provincie Noord-Holland en de RACM tot terreinen van archeologische (zeer hoge, hoge) waarde bestempeld. Deze terreinen worden AMK-terreinen genoemd.¹³ De terreinen zijn apart genummerd (onderstreepte nummers). Een deel van deze terreinen kan van rijkswege een wettelijk beschermde status hebben. De archeologische informatie op de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Holland is afkomstig uit de Archis 2-database.¹⁴ Aangezien de CHW uit 2000 stamt en niet wordt bijgehouden, is geen koppeling met de CHW-database gelegd.

De onderzoeks aandacht richtte zich dus op nederzettingsterreinen (schervenconcentraties), bewoningslinten en huisplaatsen/terpjes. Dijken als object van archeologisch onderzoek is tot op heden een schaars fenomeen. De resultaten van dergelijk onderzoek levert zeer veel kennis op.¹⁵ Voor het huidige plangebied zijn geen studies beschikbaar. In een later stadium is gekeken hoe met name de terpjes beschermd konden worden tegen degradatie als gevolg van polderpeilverlaging. Een aantal terpen is aan een monitoringsprogramma onderworpen (onderzoeksmeldingsnummer 4728).¹⁶ Geen van de in dit rapport genoemde terpjes maakte daar echter onderdeel van uit. De blauwe arcering op de kaartjes van *afbeelding 3* heeft voor het overgrote deel betrekking op beide genoemde onderzoeksmeldingsnummers.¹⁷

Voor alle dijksecties geldt als algemene conclusie dat wanneer in het kader van de dijkversterking grondroerende activiteiten plaatsvinden in de dijk zelf of in de onmiddellijke nabijheid van de geïnventariseerde archeologische waarden, er een beslissing moet worden genomen of inventariserend veldonderzoek (IVO; eventueel voorafgegaan door nadere bureaustudie) noodzakelijk is of dat volstaan kan worden met een vorm van archeologische begeleiding (of dat geen vervolgonderzoek noodzakelijk is). Zie verder voor vervolgstappen *paragraaf 6.3*.

¹⁰ Bos 1990; Besteman 1990.

¹¹ Heidinga 1977.

¹² Andrea 1987; Bos et al. 1986; Bos 1988.

¹³ AMK: Archeologische Monumentenkaart.

¹⁴ Haartsen et al. 2000.

¹⁵ Van Geel, Hallewas & Pals 1983.

¹⁶ Exaltus 1994.

¹⁷ De polygonen zijn 'handmatig' ingevoerd en overlappen elkaar niet. Ze hebben in geen geval betrekking op de Markermeerdijk.

Behalve de geraadpleegde bronnen is informatie ingewonnen bij de verantwoordelijke voor monumentenzorg bij de provincie Noord-Holland mw. R. Stegink; de verantwoordelijke voor archeologie bij gemeenten: dhr. B. Beering, (0229) 398 45 (gemeente Edam-Volendam); mw. P. Ruiter, (0299) 658 585 (gemeente Waterland); dhr. J. Gawronski, (020) 251 4907 (gemeente Amsterdam).

4.2 Archeologische waarden en verwachtingen per dijksectie

Voor de archeologische bekende en verwachte waarden is de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW, derde generatie) geraadpleegd.¹⁸ Deze kaart geeft aan wat de verwachting is dat in een gebied archeologische waarden worden aangetroffen. De hoogte van de 'trefkans' is gebaseerd op geologische en bodemkundige gegevens en op archeologische monumenten en waarnemingen die vermeld staan in het Archeologisch Informatiesysteem (Archis) of bekend zijn bij de amateur-archeologen. Het gehele dijktracé ligt op de IKAW in een zone met een *lage* verwachting voor het aantreffen van archeologische resten. Deze *lage* verwachting komt door de *lage* natte ligging in het veen (*kaartbijlage 2*).

De dijk als archeologische en cultuurhistorisch monument komt in hoofdstuk 5 aan de orde. In de hierna volgende inventarisatie worden op basis van de in de Archis2-database de bekende waarden van de dijkstukken van noord naar zuid besproken (afbeelding 3a tot en met 3j). Voor het overzicht zijn alle waarnemingen en gewaardeerde terreinen in de kaartuitsneden afgebeeld. Alleen de waarden die zich in de onmiddellijke omgeving van de dijk bevinden worden besproken. Voor alle dijksecties geldt de algemene conclusie zoals verwoord in *paragraaf 4.1*.

Dijksectie 1 (afbeelding 3a)

Binnen het plangebied van dijksectie 1 bevindt zich, behalve het monument betreffende de dijk, nog een monument, te weten:

- AMK-terrein 14649 is een terrein van hoge archeologische waarde dat in het noordelijkste deel van dijksectie 1 net binnen de plangrenzen ligt. Het betreft de historische stadskern van Edam, welke is vastgesteld op basis van de situatie op de historische kaart uit 1849-1859.
- onderzoeksmeldingsnummer 13546 ligt grotendeels ten westen van deze dijksectie. Ter plaatse is een booronderzoek verricht, waarbij een vermoedelijke huisplaats is aangetroffen langs de kronkelende Volgersloot. De Volgersloot is een natuurlijke veenstroom. Ook zijn aanwijzingen gevonden voor een oudere perceellering niet te vergraven. Hiernaast is tijdens het booronderzoek vermoedelijk gestuit op de resten van een oude molen, welke ook wordt weergegeven op historische kaarten. Het advies is de Volgersloot intact te laten en proefsleuvenonderzoek aanbevolen op de locatie van een molen.

In de omgeving van het plangebied zijn vier archeologische waarnemingen gedocumenteerd die dateren uit de late Middeleeuwen en Nieuwe tijd (*bijlage 1*).

Dijksectie 2 (afbeelding 3b)

In deze dijksectie liggen geen archeologische waarnemingen, maar wel één archeologisch monument. Het betreft begrenzing van de historische kern van Volendam, die is bepaald op grond van de historische kaart van 1849-1859. De archeologische waarde van historische kernen bestaat uit bekende en te verwachten van bouwhistorische resten en archeologische sporen, zowel boven

¹⁸ Kerkhoven & Klerks 2007.

als onder de grond. Alle waarnemingen in de directe omgeving van de dijksectie zijn afkomstig uit de late Middeleeuwen en Nieuwe tijd (*tabel 1*).

Dijksectie 3 (afbeelding 3c)

Binnen dijksectie 3 liggen acht archeologische waarnemingen en één archeologisch monument, namelijk:

- AMK-terrein 14636 is een archeologisch monument van hoge archeologische waarde, welke ligt in het uiterste noorden van het plangebied. Het betreft begrenzing van deze historische kern van het Katham, die is bepaald op grond van de historische kaart van 1849-1859. De archeologische waarde van historische kernen bestaat uit bekende en te verwachten van bouwhistorische resten en archeologische sporen, zowel boven als onder de grond.
- waarnemingsnummers 105275, 105274, 105271, 105273, 105267, 105266 hebben alle betrekking op is verschillende fragmenten aardewerk (roodbakkend, proto-steengoed, steengoed), dat dateert uit de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd (1250-1950 na Chr.). De vondsten zijn gedaan tijdens een archeologische veldkartering uitgevoerd door RAAP in 1985.

Alle waarnemingen in de directe omgeving van de dijksectie zijn ook afkomstig van de archeologische veldkartering en geven hetzelfde beeld (*bijlage 1*).

Dijksectie 4 (afbeelding 3d)

Binnen het plangebied is in Archis één archeologische waarneming gedocumenteerd, te weten:

- waarneming 105276 betreft één fragment roodbakkend geglaazuurd aardewerk, dat dateert uit de Nieuwe tijd. De waarneming is gedaan tijdens een karterend onderzoek van RAAP in 1986.

Alle waarnemingen in de directe omgeving van de dijksectie zijn ook afkomstig van hetzelfde karterende onderzoek en geven hetzelfde beeld. Daarnaast zijn drie huisterpen aanwezig (*bijlage 1*).

Dijksectie 5 (afbeelding 3e)

In dit stuk van het onderzoeksgebied bevinden zich in het geheel geen archeologische waarnemingen of monumenten. Binnen een straal van 300 m van het plangebied liggen wel enkele archeologische monumenten, die allemaal betrekking hebben op bewoningssporen uit de late Middeleeuwen (AMK-terrein 6688, 6639; *bijlage 1*)).

Dijksectie 6 (afbeelding 3f)

Binnen deze dijksectie bevinden zich geen archeologische waarnemingen of monumenten. In de directe omgeving (binnen 300 m) van het onderzoeksgebied zijn wel enkele monumenten gedocumenteerd, welke zijn weergegeven in *bijlage 1*. Het gaat om huisterpen uit de periode 1050-1500 na Chr. (AMK-terrein 6639, 6688; *bijlage 1*).

Dijksectie 7 (afbeelding 3g)

Binnen het plangebied van dijksectie 7 bevinden zich, behalve het monument betreffen de dijk, nog vier monumententerreinen, te weten:

- AMK-terrein 14556 Het betreft de historische kern van Uitdam, welke is vastgesteld op basis van de situatie op de historische kaart uit 1849-1859;
- (deels binnen de dijksectie) AMK-terrein 6689 die bestaat uit acht huisplaatsen bij Uitdammerdijk. De huizen (oorspronkelijk aantal 31) zijn tussen 1739 en ca. 1810 afgebroken.
- AMK-terrein 6661 Huisplaats behorende bij de eerder genoemde reeks;

- AMK-terrein 6662 Terrein met archeologische sporen (Nieuwe tijd).

In de directe omgeving van deze dijksectie zijn verder geen waarnemingen aanwezig.

Dijksectie 8 (afbeelding 3g)

Binnen het plangebied van dijksectie 8 bevinden zich, behalve het monument betreffen de dijk, nog twee monumententerreinen, te weten:

- (deels binnen de dijksectie) AMK-terrein 6689 die bestaat uit acht huisplaatsen bij Uitdammerdijk. De huizen (oorspronkelijk aantal 31) zijn tussen 1739 en ca. 1810 afgebroken;
- AMK-terrein met twee van de vier Rijpermolens, die hier op een dijkje hebben gestaan. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.

In de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn nog wel enkele monumenten gedocumenteerd. Het gaat om een huisterp uit de periode 1500-heden en twee terreinen met 'archeologische sporen' (AMK-terrein 6651, 6652 en 6653; bijlage 1).

Dijksectie 9 (afbeelding 3h)

Binnen het plangebied van dijksectie 9 bevinden zich geen monumenten en/of waarnemingen. In de directe omgeving bevinden zich twee AMK-terreinen met archeologische sporen (AMK-terrein 6653 en 6654; bijlage 1)

Dijksectie 10 (afbeelding 3i)

Binnen het plangebied van dijksectie 10 bevinden zich geen monumenten en/of waarnemingen.

Ook in de directe omgeving van deze dijksectie zijn verder geen waarnemingen aanwezig.

Dijksectie 11 (afbeelding 3j)

Binnen het plangebied van dijksectie 9 bevinden zich geen monumenten en/of waarnemingen. In de directe omgeving bevinden zich een AMK-terrein met archeologische sporen (AMK-terrein 6125; bijlage 1)

Dijksectie 12 (afbeelding 3j)

In deze dijksectie liggen geen archeologische waarnemingen, maar wel één archeologisch monument. Het betreft begrenzing van de historische kern van Durgerdam, die is bepaald op grond van de historische kaart van 1849-1859. De archeologische waarde van historische kernen bestaat uit bekende en te verwachten van bouwhistorische resten en archeologische sporen, zowel boven als onder de grond. Alle waarnemingen in de directe omgeving van de dijksectie zijn afkomstig uit de late Middeleeuwen en Nieuwe tijd (tabel 1). In de directe omgeving van deze dijksectie zijn verder geen waarnemingen aanwezig.

5 Cultuurhistorische waarden

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is per dijksectie een korte geschiedenis weergegeven, voornamelijk aan de hand van dijkdoorbraken en dijkverbeteringen. Per dijksectie is aangegeven welke cultuurhistorische objecten in de betreffende sectie vallen (met inachtneming van 100 m aan beiden zijden van de dijk). Daarbij is de naam van het object, het soort object en, indien bekend, de periode en waardering aangegeven. Ieder object heeft een uniek nummer (B voor bouwkundige objecten en G voor geografische objecten), deze nummers corresponderen met de nummers op de kaarten (afbeelding 4a tot en met 4j).

In bijlage 2 is een overzicht van alle voorkomende objecten weergegeven, inclusief een vermelding van de bron(nen) en het referentienummer (van de betreffende bron) per object.

Voor de historisch-geografische en historisch bouwkundige gegevens worden de Provincie Noord-Holland (provinciale monumenten), de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Holland, CultGIS (historisch-geografische elementen en structuren), UNESCO (werelderfgoed), POMI (Post-Militaire landschappen, verdedigingslijnes), de RACM (beschermde stads- en dorpsgezichten en rijksmonumenten) en de gemeenten Volendam-Edam, Waterland en Amsterdam (gemeentelijke monumenten) geraadpleegd. Bij deze inventarisatie zijn de hierboven genoemde bronnen geïnventariseerd en dubbelingen zijn eruit gehaald.

Tenslotte is een conclusie per dijksectie gegeven waarbij wordt gekeken naar het aantal waardevolle objecten, de waardering en de eventuele bescherming. Bij de waardering de waardering van de objecten is alleen gebruik gemaakt van bestaande waarderingen uit de gebruikte bronnen, hierdoor wijken de termen soms van elkaar af of ontbreekt een waardering (dit kan ook het geval zijn bij bijv. een rijksmonument). Zijn er voor een object meerdere waarderingen bekend (bij verschillende bronnen), dan is gekozen voor de hoogste waardering. De term “(inter)nationaal” geeft aan dat een object (inter)nationaal kenmerkend is. Daarnaast is gekeken of een object een beschermde status heeft (hieronder vallen rijks-, provinciale- en gemeentelijke monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten).

Een uiteindelijke effectbeoordeling - de impact van de dijkversterking op de geïnventariseerde cultuurhistorische waarden - kan pas worden opgesteld wanneer na de ontwerpfase de verschillende alternatieven bekend zijn (de varianten per principeprofiel). Op dat moment kan ook gekeken worden naar de beste manieren om mitigerende maatregelen te treffen.

5.2 De dijk tussen Edam en Amsterdam als provinciaal monument

De Noorder IJ- en Zeedijken, waar de dijk tussen Edam en Amsterdam deel van uit maakt, zijn in hun geheel aangewezen als Provinciaal monument vanwege hun grote cultuurhistorische waarde. Deel I, dat is “de IJsselmeerdijk vanaf Lutje-Schardam, waar de Westfriese Omringdijk van het IJsselmeer afbuigt, tot de Landsmeerderdijk in Amsterdam-Noord” is in 2001 op de Provinciale monumentenlijst geplaatst. Deel II, dat is “de Oost- en Westzanerzeedijk, de Assendelverzeedijk en de St. Aagtendijk”, is in 2004 op de Provinciale monumentenlijst geplaatst. Naast de dijk zelf zijn ook een aantal buitendijkse landin en braken aangewezen.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de betreffende dijksecties, dijkvakken en bijbehorende omschrijvingen van het Provinciaal Monument “Noorder-IJ en Zeedijken.

Dijksectie	Dijkvak	Provinciaal Monument
1 – Edam/Volendam	Zuidpolderzeedijk (24)	De zeedijk van de Zuidpolder onder Edam (3)
2 – Noordeind	Zuidpolderzeedijk (24)	De zeedijk van de Zuidpolder onder Edam (3)
3 – Pieterman	Katwouderzeedijk (25)	De Kathammer en de Katwouder zeedijk (4)
4 – Katwoude	Katwouderzeedijk (25)	De Kathammer en de Katwouder zeedijk (4)
5 – De Nes	Uitdammerdijk (28)	De Waterlandse zeedijk (6)
6 – Opperwoud	Uitdammerdijk (28)	De Waterlandse zeedijk (6)
7 – Uitdam	Uitdammerdijk (28)	De Waterlandse zeedijk (6)
8 – Uitdammer Die	Uitdammerdijk (28)	De Waterlandse zeedijk (6)
9 – Blijkmeer	Uitdammerdijk (28)	De Waterlandse zeedijk (6)
10 – Kinselmeer	Uitdammerdijk (28)	De Waterlandse zeedijk (6)
11 – Polder IJdoorn	Uitdammerdijk (28)/ Durgerdammerdijk (29)	De Waterlandse zeedijk (6)
12 – Durgerdam	Durgerdammerdijk (29)	De Waterlandse zeedijk (6)

De redengevende omschrijving van de dijken van de Provincie Noord-Holland:

“De Noorder IJ- en Zeedijken zijn cultuurhistorisch van betekenis omdat zij de Zeevang en Waterland door de eeuwen heen beschermd hebben tegen het water van de voormalige Zuiderzee. Het tracé van de dijk is historisch bepaald. Men kan daarin de sporen waarnemen van de strijd tegen het water in de loop der tijden. In de eerste plaats in het bochtige en hoekige tracé zelf. Bochten en hoeken in de dijk duiden op doorbraken in vervlogen tijden. Vervolgens geven de braken, zoals de wielen hier genoemd worden, een indruk van de gevolgen van de vroeger steeds terugkerende doorbraken. Tenslotte vormen de buitendijkse landen een essentieel onderdeel van de oudste vorm van een dijkverdedigingssysteem waarbij men voor de dijk voorland liet liggen om de slag van het water te breken.

Historisch morfologisch zijn de dijken van betekenis omdat zij in de loop der tijd hersteld, opgehoogd en afgegraven zijn en successievelijk van aarden-, wier- en steenbekleding zijn voorzien. Belangrijk is hierbij de samenstelling van het dijklichaam en de vorm van het profiel daarvan, zoals minimum breedte, taludhelling etc.

De dijken vormen een beeldbepalend element in het Noord-Hollandse polderlandschap door de continuïteit en de hoogte van de dijken in samenhang met de openheid van het omgevende landschap.”

De redengevende omschrijving betreffende de buitendijkse landen en braken:

“De buitendijkse landen en de braken (de wielen) zijn cultuurhistorisch van betekenis omdat zij het huidige tracé van deze dijken bepaald hebben. De braken zijn verantwoordelijk voor de vele bochten in de dijk. Behalve het reeds aanwezige voorland ontstond veel buitendijks land door het leggen van inlaagdijken. Aanvankelijk binnendijks gelegen land kwam hierdoor buitendijks te liggen.

Historisch-morfologisch zijn deze elementen van de Noorder IJ- en Zeedijken van betekenis omdat zij in de loop der tijd nogal wat veranderingen hebben ondergaan. Het buitendijkse land is afgekalfd en weer aangegroeid, de braken zijn in de loop der tijd enigszins van vorm veranderd.

Beeldbepalend in het Noord-Hollandse polderlandschap zijn deze elementen door hun verwevenheid met het landschap.

De monumentale bescherming van het buitendijkse land zal een nadere bescherming van de Noorder IJen Zeedijken zelf ten goede komen, aangezien activiteiten op dit land meestal verregaande consequenties

voor de dijk hebben. Hierdoor wordt tevens bij het verleden aangesloten, toen men het voorland beschermd om de dijk te kunnen behouden.”

5.3 Cultuurhistorische waarden per dijksectie

Hierna volgend worden de geïnventariseerde cultuurhistorische waarden per dijkvak besproken.

Dijksectie 1 – Edam/Volendam (afbeelding 4a)

Dijksectie 1 is onderdeel van de Zuiderpolderzeedijk. Deze dijk heeft relatief weinig van doorbraken te lijden gehad omdat uitgestrekt voorland de dijk tot ver in de 17^e eeuw beschermd heeft. Wel was er een aanzienlijke hoeveelheid voorland verdwenen, waardoor aan het begin van de 18^e eeuw wierdijken werden aangelegd op de plaatsen waar voorland ontbrak. Na 1732 werden de palen vervangen door steenglooiing (i.v.m. de paalworm). Vervolgens vond halverwege de 18^e eeuw nog een dijkverbetering plaats (ingrijpende wijziging in het dijkprofiel) en halverwege de 19^e eeuw (rond 1840 werd de dijk verhoogd). Tenslotte werd de dijk na 1916 verhoogd en verzaard.

Tussen 1859 en 1892 zijn ten noorden van Volendam twee nieuwe braken ontstaan die hoogstwaarschijnlijk na de watersnood van 1916, zijn drooggemaakt en het trace is waarschijnlijk rechtgetrokken. Deze twee braken zijn niet meer herkenbaar in het huidige landschap. De overige dijkdoorbraken die hebben plaatsgevonden in deze sectie moeten dateren van vóór 1630. Deze zijn allemaal drooggemaakt in de eerste helft van de 19^e eeuw, en niet meer herkenbaar in het huidige landschap.

Op basis van de inventarisatie bevinden zich zes waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan vijf een hoge tot zeer hoge waarde hebben. Drie objecten hebben een beschermd status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie 1

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
G4	verlande braak langs de Zuidpolderzeedijk in Volendam	braak	NST	beschermd
G16	Zuidpolderzeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde
G30	verkaveling Zuidpolder	regelmatige stroken- verkaveling	Volle ME	van waarde
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	Verdedigingslinie	NST	werelderfgoed;
G35	Middelie - Warder - Kwadijk (Zeevang)	waardevol gebied		van zeer grote waarde
G37	Oorgat	zeesluis	NT	beschermd; hoge waarde

Dijksectie 2 – Noordeind (afbeelding 4b)

Dijksectie 2 is ook onderdeel van de Zuiderpolderzeedijk, die relatief weinig van doorbraken te lijden heeft gehad omdat uitgestrekt voorland de dijk tot ver in de 17^e eeuw beschermd heeft. Wel was er een aanzienlijke hoeveelheid voorland verdwenen, waardoor aan het begin van de 18^e eeuw wierdijken werden aangelegd op de plaatsen waar voorland ontbrak. Na 1732 werden de palen vervangen door steenglooiing (i.v.m. de paalworm). Vervolgens vond halverwege de 18^e

eeuw nog een dijkverbetering plaats (ingrijpende wijziging in het dijkprofiel) en halverwege de 19^e eeuw (rond 1840 werd de dijk verhoogd). Tenslotte werd de dijk na 1916 verhoogd en verzwaard (en voor de huizen van Volendam werd keermuur gebouwd).

Tussen 1859 en 1892 zijn ten noorden van Volendam twee nieuwe braken ontstaan die hoogstwaarschijnlijk na de watersnood van 1916, zijn drooggemaakt en het trace is waarschijnlijk rechtgetrokken. Deze twee braken zijn niet meer herkenbaar in het huidige landschap. De overige dijkdoorbraken die hebben plaatsgevonden in deze sectie moeten dateren van vóór 1630. Deze zijn allemaal drooggemaakt in de eerste helft van de 19^e eeuw, en niet meer herkenbaar in het huidige landschap.

De dijkdoorbraken die hebben plaatsgevonden in deze sectie moeten dateren van vóór 1630. Deze zijn allemaal drooggemaakt in de eerste helft van de 19^e eeuw, en niet tot nauwelijks meer herkenbaar in het huidige landschap.

Op basis van de inventarisatie bevinden zich zes waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan twee een hoge tot zeer hoge waarde hebben. Een object heeft een beschermde status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie 2

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
B3	Volendam	dijkdorp	LME	hoge waarde
B52	Noordeinde 11, Volendam	woonhuis	NST	niet gewaardeerd
B56	St. Antoniusstraat 3 t/m 19, Volendam	woonhuizen	NST	niet gewaardeerd
G16	Zuidpolderzeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde
G30	verkaveling Zuidpolder	regelmatige strokenverkaveling	Volle ME	van waarde
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	verdedigingslinie	NST	werelderfgoed

Dijksectie 3 – Pieterman (afbeelding 4c)

Dijksectie 3 is onderdeel van de Katwouderzeedijk. Er is weinig bekend over deze dijk vóór 1570 (de Allerheiligenvloed), tijdens deze stormvloed werd de dijk zwaar beschadigd en veel voorland weggeslagen. In de 17^e eeuw groeide het voorland weer aan, waarvan in 1836 al weer het grootste deel was verdwenen. Alleen bij het Heitje van Katham, Jan Hagelhoek en een smalle strook bij de Nieuwendam vlak na de eerste bocht in de zeedijk is nog voorland aanwezig. Ook de stormvloed van 1675 en de stormvloed van 1916 veroorzaakten verschillende gaten in de dijk. De doorbraken zijn na de Tweede Wereldoorlog gedeeltelijk drooggemaakt, maar veel nog steeds duidelijk herkenbaar in het landschap. De Katwouder zeedijk is in de loop der tijd zeer veel doorgebroken.

In 1775 was de zeedijk nog voor het grootste deel een aarden dijk, hier en daar voorzien van een wierriem met een steenglooiing. Pas na de ramp van 1825 werd de gehele dijk verhoogd en werd het buitentalud met basalt bekleed.

Op basis van de inventarisatie bevinden zich vier waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan twee een zeer hoge waarde hebben. Twee objecten hebben een beschermde status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie 3

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
G5	verlande braak langs de Hooge Dijk	braak		beschermd
G18	Kathammer en Katwouder zeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde
G31	verkaveling Katwoude	regelmatige strokenverkaveling	Volle ME	zeer hoge waarde
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	verdedigingslinie	NST	werelderfgoed

Dijksectie 4 – Katwoude (afbeelding 4d)

Dijksectie 4 is ook onderdeel van de Katwouderzeedijk. Er is weinig bekend over deze dijk vóór 1570 (de Allerheiligenvloed), tijdens deze stormvloed brak de Katwouderzeedijk bij de sluis, de huidige sluisbraak is hier het restant van. Ook werd veel voorland weggeslagen, dit groeide in de 17^e eeuw weer aan, maar in 1836 was het grootste deel al weer verdwenen. Op enkele plekken is nog voorland aanwezig, onder andere bij de Jan Hagelhoek. De Katwouder zeedijk is in de loop der tijd zeer veel doorgebroken, onder andere tijdens de stormvloed van 1675 en 1916. De doorbraken zijn na de Tweede Wereldoorlog gedeeltelijk drooggemaakt, maar veel nog steeds duidelijk herkenbaar in het landschap.

In 1775 was de zeedijk nog voor het grootste deel een aarden dijk, hier en daar voorzien van een wierriem met een steenglooiing. Pas na de ramp van 1825 werd de gehele dijk verhoogd en werd het buitentalud met basalt bekleed.

Op basis van de inventarisatie bevinden zich negen waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan vijf objecten een hoge tot zeer hoge waarde hebben. Drie objecten hebben een beschermde status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie 4

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
B6	Hooge Dijk 44, Katwoude	waardevol pand		beeldbepalend pand
B7	Hooge Dijk 46, Katwoude	waardevol pand		beeldbepalend pand
B8	Hooge Dijk 47, Katwoude	waardevol pand		beeldbepalend pand
G6	Sluisbraak	braak	NT	beschermd; hoge waarde
G11	het buitendijkse ten noorden van de Jan Hagelhoek	buitendijks land	NT	beschermd; hoge waarde
G18	Kathammer en Katwouder zeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde
G31	verkaveling Katwoude	regelmatige strokenverkaveling	Volle ME	zeer hoge waarde
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	Verdedigingslinie	NST	werelderfgoed
G36	Ransdorp - Zuiderwoude - IJpendam - Landsmeer - Marken (Waterland-oost)	waardevol gebied		van zeer grote waarde

Dijksectie 5 – De Nes (afbeelding 4e)

Dijksectie 5 is onderdeel van de Uitdammerdijk (vanaf het dorp Uitdam heeft de Waterlandse Zeedijk de benamingen van de dorpen gekregen die aan deze dijk gelegen zijn). Het is niet bekend hoe oud de Waterlandse zeedijk is. Vermoedelijk dateert hij evenals de andere zeedijken in Noord-Holland uit de 12^e of 13^e eeuw. De dijk is altijd zeer instabiel geweest, een gevolg van de

slappe, veenachtige ondergrond, waardoor de dijk vaak is doorbroken. De doorbraken gingen de gehele 16^e, 17^e en 18^e eeuw door, afwisselend van kleine en grote omvang. Ook bij de laatste grote ramp voor Noord-Holland, de watersnood van 1916, brak deze zeedijk. Behalve een geschiedenis van dijkdoorbraken is die van de Waterlandse zeedijk er ook een van conflicten rond de dijkzorg. Deze twee aspecten hangen nauw met elkaar samen.

De dijk moet, evenals elders, eerst een aarden dijk zijn geweest met veel voorland. Dat door stormvloed grotendeels werd afgeslagen, op enkele plekken bleef het voorland intact, onder ander het voorland van de Nespolder (van vóór 1630). In de 17^e eeuw wordt de dijk versterkt met wierriemen, tussen 1732-1742 wordt het grootste deel van de dijk belegd met keistenen en na 1916 worden de ingebroken dijkgedeelten tussen Monnickendam tot voorbij Uitdam verzwaard en verhoogd.

Op basis van de inventarisatie bevinden zich dertien waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan elf objecten een hoge tot zeer hoge waarde of (inter)nationale kenmerkendheid hebben. Vier objecten hebben een beschermde status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie 5

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
B9	Zeedijk 4, Uitdam	waardevol pand		waardevol pand
G7	Oosterpoel	braak	NST	beschermd; van waarde; (inter)nationaal
G12	voorland aan de Waterlandse zeedijk	buitendijks land		beschermd; hoge waarde
G13	De Nespolder	buitendijks land (onregelmatige blokvormige verkaveling)	ME	beschermd; zeer hoge waarde
G15	dijk De Nes	buitenwater kerende dijk		(inter)nationaal
G19	Waterlandse Zeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
G23	De Peereboom	onregelmatige blokvormige verkaveling	ME	zeer hoge waarde
G24	Opperwoud	onregelmatige blokvormige verkaveling	ME	zeer hoge waarde
G25	verkaveling Waterland	onregelmatige kleinschalige blokverkaveling	LME/NT	(inter)nationaal
G26	Binnengouw/ Buitengouw	onregelmatige opstreckende stroken-verkaveling	LME	zeer hoge waarde
G29	verkaveling Waterland	regelmatige opstreckende strokenverkaveling	LME	(inter)nationaal
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	verdedigingslinie	NST	werelderfgoed
G36	Ransdorp - Zuiderwoude - IJpendam - Landsmeer - Marken (Waterland-oost)	waardevol gebied		van zeer grote waarde

Dijksectie 6 – Opperwoud (afbeelding 4f)

Dijksectie 6 is onderdeel van de Uitdammerdijk (vanaf het dorp Uitdam heeft de Waterlandse Zeedijk de benamingen van de dorpen gekregen die aan deze dijk gelegen zijn). Het is niet bekend hoe oud de Waterlandse zeedijk is. Vermoedelijk dateert hij uit de 12^e of 13^e eeuw. De dijk is altijd zeer instabiel geweest, een gevolg van de slappe, veenachtige ondergrond, waardoor de dijk vaak is doorbroken. De doorbraken gingen de gehele 16^e, 17^e en 18^e eeuw door, afwisselend van

kleine en grote omvang. Ook bij de laatste grote ramp voor Noord-Holland, de watersnood van 1916, brak deze zeedijk.

De dijk moet eerst een aarden dijk zijn geweest met veel voorland. Dat door stormvloedengrotendeels werd afgeslagen. In de 17^e eeuw wordt de dijk versterkt met wierriemen, tussen 1732-1742 wordt het grootste deel van de dijk belegd met keistenen en na 1916 worden de ingebroken dijkgedeelten tussen Monnickendam tot voorbij Uitdam verzwaid en verhoogd. Op basis van de inventarisatie bevinden zich zes waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan vier objecten een hoge tot zeer hoge waarde of (inter)nationale kenmerkendheid hebben. Een object heeft een beschermde status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie 6

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
B10	Uitdammerdorpsstraat 6, Uitdam	waardevol pand		waardevol pand
G19	Waterlandse Zeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
G24	Opperwoud	onregelmatige blokvormige verkaveling	ME	zeer hoge waarde
G29	verkaveling Waterland	regelmatige opstreckende strokenverkaveling	LME	(inter)nationaal
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	verdedigingslinie	NST	werelderfgoed
G36	Ransdorp - Zuiderwoude - IJpendam - Landsmeer - Marken (Waterland-oost)	waardevol gebied		van zeer grote waarde

Dijksectie 7 - Uitdam (afbeelding 4f)

Dijksectie 7 is onderdeel van de Uitdammerdijk (vanaf het dorp Uitdam heeft de Waterlandse Zeedijk de benamingen van de dorpen gekregen die aan deze dijk gelegen zijn). Het is niet bekend hoe oud de Waterlandse zeedijk is, vermoedelijk dateert hij uit de 12^e of 13^e eeuw, bij aanleg van de dijk werd de Uitdammer Die afgedamd. De dijk is altijd zeer instabiel geweest, een gevolg van de slappe, veenachtige ondergrond, waardoor de dijk vaak is doorbroken. De doorbraken gingen de gehele 16^e, 17^e en 18^e eeuw door, afwisselend van kleine en grote omvang. Ook bij de laatste grote ramp voor Noord-Holland, de watersnood van 1916, brak deze zeedijk.

De dijk moet eerst een aarden dijk zijn geweest met veel voorland. Dat door stormvloedengrotendeels werd afgeslagen. In de 17^e eeuw wordt de dijk versterkt met wierriemen, tussen 1732-1742 wordt het grootste deel van de dijk belegd met keistenen en na 1916 worden de ingebroken dijkgedeelten tussen Monnickendam tot voorbij Uitdam verzwaid en verhoogd.

Op basis van de inventarisatie bevinden zich tien waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan zeven objecten een hoge tot zeer hoge waarde of (inter)nationale kenmerkendheid hebben. Twee object hebben een beschermde status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie 7

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
B4	Uitdam	dijkdorp	Volle ME	zeer hoge waarde; (inter)nationaal
B11	Uitdammerdorpsstraat 13, Uitdam	waardevol pand		MIP

B50	Uitdammerdorpsstraat 43, Uitdam	kerk + begraafplaats		gemeentelijk monument
G1	Uitdammer Die	afwatering binnen polders	Volle ME	zeer hoge waarde
G19	Waterlandse Zeedijk	buitenwaterkerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
G24	Opperwoud	onregelmatige blokvormige verkaveling	ME	zeer hoge waarde
G25	verkaveling Waterland	onregelmatige kleinschalige blokverkaveling	LME/NT	(inter)nationaal
G29	verkaveling Waterland	regelmatige opstreckende strokenverkaveling	LME	(inter)nationaal
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	verdedigingslinie	NST	werelderfgoed
G36	Ransdorp - Zuiderwoude - IJpendam - Landsmeer - Marken (Waterland-oost)	waardevol gebied		van zeer grote waarde

Dijksectie 8 – Uitdammer Die (afbeelding 4g)

Dijksectie 8 is onderdeel van de Uitdammerdijk (vanaf het dorp Uitdam heeft de Waterlandse Zeedijk de benamingen van de dorpen gekregen die aan deze dijk gelegen zijn). Het is niet bekend hoe oud de Waterlandse zeedijk is, vermoedelijk dateert hij uit de 12^e of 13^e eeuw. Door aanleg van de dijk werd de Uitdammer Die afgedamd. De rijperkolk is de oude afwateringsplek op de voormalige Zuiderzee, hoogstwaarschijnlijk dateert hij vanaf het moment dat de Uitdammer Die werd afgedamd. Nadat hier tot na de tweede helft van de 19^e eeuw molens hebben gestaan, heeft men er in elk geval vóór 1892 een stoomgemaal gebouwd. In de eerste helft van deze eeuw, vermoedelijk na de watersnood van 1916, is de kolk drooggemaakt en de sluis opgenomen. De Uitdammerdijk is altijd zeer instabiel geweest, een gevolg van de slappe, veenachtige ondergrond, waardoor de dijk vaak is doorbroken. De doorbraken gingen de gehele 16^e, 17^e en 18^e eeuw door, afwisselend van kleine en grote omvang. Ook bij de laatste grote ramp voor Noord-Holland, de watersnood van 1916, brak deze zeedijk.

De dijk moet eerst een aarden dijk zijn geweest met veel voorland. Dat door stormvloed grotendeels werd afgeslagen. In de 17^e eeuw wordt de dijk versterkt met wierriemen, tussen 1732-1742 wordt het grootste deel van de dijk belegd met keistenen en na 1916 worden de ingebroken dijkgedeelten tussen Monnickendam tot voorbij Uitdam verzwaid en verhoogd. Op basis van de inventarisatie bevinden zich zeven waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan zes objecten een hoge tot zeer hoge waarde of (inter)nationale kenmerkendheid hebben. Twee objecten hebben een beschermde status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie 8

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
G19	Waterlandse Zeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
G22	Rijper molens	molenbemaling	LM/NT	(inter)nationaal
G25	verkaveling Waterland	onregelmatige kleinschalige blokverkaveling	LME/NT	(inter)nationaal
G28	Bloemendaler Weern/ Smeerketel	onregelmatige opstreckende strokenverkaveling	LME	zeer hoge waarde
G33	De Rijperkolk	uitwatering	LME	beschermd; hoge waarde

G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	verdedigingslinie	NST	werelderfgoed
G36	Ransdorp - Zuiderwoude - IJpendam - Landsmeer - Marken (Waterland-oost)	waardevol gebied		van zeer grote waarde

Dijksectie 9 – Blijkmeer (afbeelding 4h)

Dijksectie 9 is onderdeel van de Uitdammerdijk (vanaf het dorp Uitdam heeft de Waterlandse Zeedijk de benamingen van de dorpen gekregen die aan deze dijk gelegen zijn). Het is niet bekend hoe oud de Waterlandse zeedijk is, vermoedelijk dateert hij uit de 12^e of 13^e eeuw. De dijk is altijd zeer instabiel geweest, een gevolg van de slappe, veenachtige ondergrond, waardoor de dijk vaak is doorbroken. De doorbraken gingen de gehele 16^e, 17^e en 18^e eeuw door, afwisselend van kleine en grote omvang. Ook bij de laatste grote ramp voor Noord-Holland, de watersnood van 1916, brak deze zeedijk. Het Barnegat is hoogstwaarschijnlijk een doorbraak van 1 november 1570, het is nog steeds een open braak en de Blijkmeerpolder is vermoedelijk ontstaan tengevolge van de Allerheiligenvloed van 1570. Krachtens een concessie van 24 augustus 1873 is het meer drooggemaakt, de verkaveling dateert van drie jaar later.

De dijk moet, evenals elders, eerst een aarden dijk zijn geweest met veel voorland. Dat door stormvloeden grotendeels werd afgeslagen. In de 17^e eeuw wordt de dijk versterkt met wierriemen en tussen 1732-1742 wordt het grootste deel van de dijk belegd met keistenen. Op basis van de inventarisatie bevinden zich negen waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan zeven objecten een hoge tot zeer hoge waarde of (inter)nationale kenmerkendheid hebben. Drie objecten hebben een beschermde status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie 9

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
G2	Ringdijk Blijkmeerpolder	binnenwaterkerende kade	NST	van waarde; (inter)nationaal
G3	Ringsloot Blijkmeerpolder	boezemwater	NST	van waarde
G8	Barnegat	braak	NT	beschermd; hoge waarde; (inter)nationaal
G10	Blijkmeerpolder	braak (rationele verkaveling)	NST	beschermd; hoge waarde; (inter)nationaal
G19	Waterlandse Zeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
G25	verkaveling Waterland	onregelmatige kleinschalige blokverkaveling	LME/NT	(inter)nationaal
G28	Bloemendaler Weern/Smeerketel	onregelmatige opstreckende strokenverkaveling	LME	zeer hoge waarde
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	verdedigingslinie	NST	werelderfgoed
G36	Ransdorp - Zuiderwoude - IJpendam - Landsmeer - Marken (Waterland-oost)	waardevol gebied		van zeer grote waarde

Dijksectie 10 – Kinselmeer (afbeelding 4i)

Dijksectie 10 is onderdeel van de Uitdammerdijk (vanaf het dorp Uitdam heeft de Waterlandse Zeedijk de benamingen van de dorpen gekregen die aan deze dijk gelegen zijn). Het is niet bekend hoe oud de Waterlandse zeedijk is, vermoedelijk dateert hij uit de 12^e of 13^e eeuw. De dijk is

altijd zeer instabiel geweest, een gevolg van de slappe, veenachtige ondergrond, waardoor de dijk vaak is doorbroken. In 1570 ontstonden een aantal doorbraken waaronder het Kinselmeer, door verschillende opeenvolgende stormvloeden in de loop der tijd werd het meer aanzienlijk vergroot.

De doorbraken gingen de gehele 16^e, 17^e en 18^e eeuw door, afwisselend van kleine en grote omvang. Ook bij de laatste grote ramp voor Noord-Holland, de watersnood van 1916, brak deze zeedijk.

De dijk moet, evenals elders, eerst een aarden dijk zijn geweest met veel voorland. Dat door stormvloeden grotendeels werd afgeslagen. In de 17^e eeuw wordt de dijk versterkt met wierriemen en tussen 1732-1742 wordt het grootste deel van de dijk belegd met keistenen. Op basis van de inventarisatie bevinden zich vier waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan drie objecten een hoge tot zeer hoge waarde of (inter)nationale kenmerkendheid hebben. Twee objecten hebben een beschermd status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie I0

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
G9	Kinselmeer	braak	NT	beschermd; hoge waarde; (inter)nationaal
G19	Waterlandse Zeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	Verdedigingslinie	NST	werelderfgoed
G36	Ransdorp - Zuiderwoude - IJpendam - Landsmeer - Marken (Waterland-oost)	waardevol gebied		van zeer grote waarde

Dijksectie I1 – Polder IJdoorn (afbeelding 4j)

Dijksectie I1 is onderdeel van de Uitdammerdijk (vanaf het dorp Uitdam heeft de Waterlandse Zeedijk de benamingen van de dorpen gekregen die aan deze dijk gelegen zijn). Het is niet bekend hoe oud de Waterlandse zeedijk is, vermoedelijk dateert hij uit de 12^e of 13^e eeuw. De dijk is altijd zeer instabiel geweest, een gevolg van de slappe, veenachtige ondergrond, waardoor de dijk vaak is doorbroken. In 1570 ontstonden een aantal doorbraken waaronder het Kinselmeer, dat door verschillende opeenvolgende stormvloeden in de loop der tijd aanzienlijk werd vergroot. De doorbraken gingen de gehele 16^e, 17^e en 18^e eeuw door, afwisselend van kleine en grote omvang. Ook bij de laatste grote ramp voor Noord-Holland, de watersnood van 1916, brak deze zeedijk. De dijk moet eerst een aarden dijk zijn geweest met veel voorland. Dat door stormvloeden grotendeels werd afgeslagen op enkele plaatsen bleef het voorland intact, onder andere de polder IJdoorn (van vóór 1630). In de 17^e eeuw wordt de dijk versterkt met wierriemen en tussen 1732-1742 wordt het grootste deel van de dijk belegd met keistenen.

Op basis van de inventarisatie bevinden zich negen waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan acht objecten een hoge tot zeer hoge waarde of (inter)nationale kenmerkendheid hebben. Twee objecten hebben een beschermd status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie I1

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
G14	Polder IJdoorn	buitendijks land (onregelmatige opstreckende strokenverkaveling)	LME	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal

G17	dijk Polder IJdoorn	buitenwater kerende dijk		(inter)nationaal
G19	Waterlandse Zeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
G20	Liergouw/ Durgerdamergouw	interlokale weg	LME	(inter)nationaal
G21	Trace kanaal van Goudriaan	kanaal	NT	van waarde; (inter)nationaal
G25	verkaveling Waterland	onregelmatige kleinschalige blokverkaveling	LME/NT	(inter)nationaal
G27	Polder nabij Kinselmeer en Ransdorp	onregelmatige opstreckende strokenverkaveling	LME	zeer hoge waarde
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	verdedigingslinie	NST	werelderfgoed
G36	Ransdorp - Zuiderwoude - Ipendam - Landsmeer - Marken (Waterland-oost)	waardevol gebied		van zeer grote waarde

Dijksectie 12 – Durgerdam (afbeelding 4j)

Dijksectie 12 is onderdeel van de Uitdammerdijk en Durgerdammerdijk (vanaf het dorp Uitdam heeft de Waterlandse Zeedijk de benamingen van de dorpen gekregen die aan deze dijk gelegen zijn). Het is niet bekend hoe oud de Waterlandse zeedijk is, vermoedelijk dateert hij evenals de andere zeedijken in Noord-Holland uit de 12^e of 13^e eeuw. De dijk is altijd zeer instabiel geweest, een gevolg van de slappe, veenachtige ondergrond, waardoor de dijk vaak is doorbroken. De doorbraken gingen de gehele 16^e, 17^e en 18^e eeuw door, afwisselend van kleine en grote omvang. Ook bij de laatste grote ramp voor Noord-Holland, de watersnood van 1916, brak deze zeedijk. De dijk moet, evenals elders, eerst een aarden dijk zijn geweest met veel voorland. Dat door stormvloeden grotendeels werd afgeslagen, enkele delen van het voorland bleven intact, waaronder de polder IJdoorn (van vóór 1630). In de 17^e eeuw wordt de dijk versterkt met wierriemen en tussen 1732-1742 wordt het grootste deel van de dijk belegd met keistenen. Op basis van de inventarisatie bevinden zich 63 waardevolle objecten in deze dijksectie, waarvan negen objecten een hoge tot zeer hoge waarde of (inter)nationale kenmerkendheid hebben. 56 object heeft een beschermde status en een object is werelderfgoed.

Cultuurhistorische objecten en elementen in dijksectie 13

Nr	Naam	Object	Periode	Waardering
B1	Durgerdam	beschermd dorpsgezicht	LME	beschermd; zeer hoge waarde
B2	Durgerdammerdijk 173, Durgerdam	boerderij	NT/NST	beschermd
B5	Durgerdam	dijkdorp	Volle ME	zeer hoge waarde; (inter)nationaal
B12	Durgerdammerdijk 108, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B13	Durgerdammerdijk 110, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B14	Durgerdammerdijk 112, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B15	Durgerdammerdijk 116, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B16	Durgerdammerdijk 119, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B17	Durgerdammerdijk 120, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B18	Durgerdammerdijk 121, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B19	Durgerdammerdijk 122, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B20	Durgerdammerdijk 123, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd

B21	Durgerdammerdijk 124, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B22	Durgerdammerdijk 125, Amsterdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B23	Durgerdammerdijk 126, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B24	Durgerdammerdijk 127, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B25	Durgerdammerdijk 128, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B26	Durgerdammerdijk 129, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B27	Durgerdammerdijk 131, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B28	Durgerdammerdijk 133, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B29	Durgerdammerdijk 134, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	beschermd
B30	Durgerdammerdijk 135, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B31	Durgerdammerdijk 136, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B32	Durgerdammerdijk 137, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B33	Durgerdammerdijk 139, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B34	Durgerdammerdijk 142, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B35	Durgerdammerdijk 144, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B36	Durgerdammerdijk 145, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B37	Durgerdammerdijk 149, Amsterdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B38	Durgerdammerdijk 150, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B39	Durgerdammerdijk 155, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B40	Durgerdammerdijk 157, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	beschermd
B41	Durgerdammerdijk 159, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	beschermd
B42	Durgerdammerdijk 160, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B43	Durgerdammerdijk 162, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B44	Durgerdammerdijk 165, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	beschermd
B45	Durgerdammerdijk 167, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	beschermd
B46	Durgerdammerdijk 175, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B47	Durgerdammerdijk 195, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	beschermd
B48	Durgerdammerdijk 206, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B49	Durgerdammerdijk 97, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B51	Durgerdammerdijk 101, Durgerdam	raadhuis	NT	beschermd
B53	Durgerdammerdijk 105, Durgerdam	woonhuis	NT/NST	beschermd
B54	Durgerdammerdijk 140, Durgerdam	woonhuis	NT	beschermd
B55	Durgerdammerdijk 170, Durgerdam	woonhuis	NT/NST	beschermd
B57	Durgerdammerdijk 86, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B58	Durgerdammerdijk 87, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B59	Durgerdammerdijk 88, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B60	Durgerdammerdijk 91, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B61	Durgerdammerdijk 92, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B62	Durgerdammerdijk 93, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B63	Durgerdammerdijk 94, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B64	Durgerdammerdijk 95, Durgerdam	houten woonhuis	NT	beschermd
B65	Durgerdammerdijk 96, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	beschermd
B66	Durgerdammerdijk 97, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	beschermd

G14	Polder IJdoorn	buitendijks land (onregelmatige opstreckende strokenverkaveling)	LME	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
G17	dijk Polder IJdoorn	buitenwater kerende dijk		(inter)nationaal
G19	Waterlandse Zeedijk	buitenwater kerende dijk	Volle ME	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
G21	Trace kanaal van Goudriaan	kanaal	NT	van waarde; (inter)nationaal
G25	verkaveling Waterland	onregelmatige kleinschalige blokverkaveling	LME/NT	(inter)nationaal
G27	Polder nabij Kinselmeer en Ransdorp	onregelmatige opstreckende stroken- verkaveling	LME	zeer hoge waarde
G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	Verdedigings-linie	NST	werelderfgoed
G36	Ransdorp - Zuiderwoude - IJpendam - Landsmeer - Marken (Waterland-oost)	waardevol gebied		van zeer grote waarde

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Archeologische waarden en verwachtingen

De archeologische verwachting voor het veengebied naast (en mogelijk onder) de dijk is volgens de IKAW-3 laag. De kolonisatie en ontginning van het veengebied in de 11^e en 12^e eeuw zal zich meer westwaarts hebben uitgestrekt. Maar al snel zullen vanaf die tijd de eerste dijkstukken (op 'maagdelijk' veen?) zijn aangelegd. De archeologie van het ontstaan van de eerste dijken en het aaneengroeien ervan tot de huidige Markermeerdijk is een zo goed als onontgonnen onderzoeksterrein. De gehele dijk is provinciaal monument.

Naast de dijk zelf betreffen de geïnventariseerde archeologische waarden enkele aan de dijk aangelegde terpjes en dorpsbebouwingen die als terreinen van (zeer) hoge waarde te boek staan. Aangezien nog geen gemeentelijk archeologiebeleid is vastgesteld, geldt de gewijzigde monumentenwet 1988 (Wamz 2007), waarbij grondroerende activiteiten met een oppervlak groter dan 100 m² en een diepte groter dan 50 cm vergunningplichtig zijn. Dit betekent dat wanneer in het kader van de dijkversterking grondroerende activiteiten plaats die genoemde waarden overschrijden, archeologisch vooronderzoek moet worden uitgevoerd (inventariserend veldonderzoek en – eventueel – aanvullend bureauonderzoek volgend op deze bureaustudie). Voor de volledigheid kan worden opgemerkt dat ook in gebieden met een lage verwachting het niet met zekerheid is uit te sluiten dat er toch archeologische waarden aanwezig zijn. Het verdient daarom aanbeveling om bij eventueel toekomstig grondwerk in ieder geval de uitvoerder te wijzen op de plicht, zoals aangegeven staat in de Wamz, artikel 53, lid 1¹⁹, om archeologische vondsten te melden bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (p/a Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Postbus 1600, 3800 BP Amersfoort, telefoon: 033-4217421, fax: 033-4217799).

6.2 Cultuurhistorische waarden

Uit historische kaarten en bronnen is gebleken dat de zeedijk zelf op veel locaties stamt uit een periode voorafgaande aan de 19e eeuw. Veelal is er sprake van een voorganger in de vorm van een zodiendijk of een wierdijk die terug kan gaan tot de 12e of 13e eeuw. Het gehele dijktracé is provinciaal monument. De kennis van de historische dijkbouw is momenteel nog gering. Indien grondroerende activiteiten worden voorzien, is archeologisch vooronderzoek voorafgaande aan de werkzaamheden of een archeologische begeleiding noodzakelijk (zie hierboven).

Uit de cultuurhistorische inventarisatie van de dijksecties is veelal een hoge waardering aan de orde door de aanwezigheid of nabijheid van gewaardeerd gebouwd erfgoed of geografische structuren, waaronder beschermde stads- en dorpsgezichten, rijksmonumenten en werelderfgoed (Stelling van Amsterdam). De huidige historische bebouwing heeft uiteraard ook een (archeologische) ondergrondse dimensie.

¹⁹ In artikel 56 van deze wet staat aangegeven dat, indien noodzakelijk, de minister kan gelasten om het werk voor bepaalde of onbepaalde tijd geheel of gedeeltelijk stil te leggen. In artikel 58 staat aangegeven dat schade veroorzaakt door maatregelen zoals bedoeld in artikel 56 en 57, de schade door de Staat wordt vergoed. Gezien artikel 58 kan worden gesteld dat artikel 56 slechts in zeer uitzonderlijke gevallen wordt gehanteerd. De kans dat dergelijke omstandigheden zich voordoen binnen het onderzoeksgebied is klein.

Indien gebouwd erfgoed aanwezig is, zijn mogelijk mitigerende maatregelen noodzakelijk (bijvoorbeeld technische oplossingen anders dan in grond). Het verdient aanbeveling om ten aanzien van mitigerende maatregelen het cultuurhistorisch onderzoek te detailleren en in praktische zin te relateren aan de feitelijk geplande activiteiten in het kader van de dijkversterking. De cultuurhistorische elementen die direct met het dijklichaam in functioneel verband staan, zijn nog niet geïnventariseerd.

6.3 Aanbevelingen ten aanzien van het vervolgtraject

Archeologie

1. Het verdient aanbeveling om zo snel mogelijk na de ontwerpfase als de alternatieven bekend zijn (de varianten per principeprofiel), de impact op de archeologische waarden en verwachtingen in detail te beoordelen. Daarbij kan vervolgens ook worden vastgesteld of inventariserend archeologisch veldonderzoek (IVO) noodzakelijk is of dat kan worden volstaan met andere mitigerende maatregelen zoals bijvoorbeeld archeologische begeleiding van de voorgenomen dijkversterkingwerkzaamheden. Ook kan op basis van inhoudelijke argumenten geen vervolgonderzoek noodzakelijk worden geacht. De uitkomsten kunnen worden meegenomen in een integrale effectenafweging.

2. Wanneer uiteindelijk de voorkeursvariant/het meest milieuvriendelijke alternatief per (deel)dijksectie bekend is, verdient het aanbeveling een document te maken waarin de noodzakelijke archeologische werkzaamheden conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.1) worden omschreven en gepland. In dit Plan van Aanpak kan ook een processchema voor het vergunningetraject worden opgenomen. Op basis van dit document kan ook een officieel 'selectiebesluit' worden genomen.

3. Indien zich in het kader van voorgenomen (in archeologische zin verstorende) werkzaamheden mogelijkheden voordoen voor archeologisch onderzoek van dijkdoorsneden, zal dit onderzoek niet alleen een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de *culturele biografie* van de desbetreffende dijkstukken, maar ook inzicht geven in methoden en technieken van dijkbouw door de eeuwen heen. Het is zelfs voorstelbaar dat de materiaalkeuze in het verleden een inspiratiebron kan zijn voor te kiezen huidige oplossingenrichtingen voor de dijkversterking. Dit onderzoek dient dan liefst wel in een zo vroeg mogelijk stadium te worden uitgevoerd (zie ook onder punt 2).

Cultuurhistorie

4. Aangezien de cultuurhistorische elementen die direct met het dijklichaam in functioneel verband staan nog niet zijn geïnventariseerd, verdient het aanbeveling deze inventarisatie alsnog te laten uitvoeren. Het gaat dan bijvoorbeeld om dijkpaaltjes, bijzondere dijkbekleding van Noorse steen, tuimelkades, sluisjes, molenboezems etc. Indien deze inventarisatie op korte termijn wordt uitgevoerd, kunnen de resultaten nog worden meegenomen in de variantenafweging.

5. Een uiteindelijke effectbeoordeling - de impact van de dijkversterking op de geïnventariseerde cultuurhistorische waarden - kan pas worden opgesteld wanneer na de ontwerpfase de verschillende alternatieven bekend zijn (de varianten per principeprofiel). Op dat moment kan ook gekeken worden naar de beste manieren om mitigerende maatregelen te treffen met betrekking

tot de voorkeursvariant/het meest milieuvriendelijke alternatief. De maatregelen kunnen worden verwoord in een document (bijvoorbeeld tezamen met punt 2), zodat besluitvorming kan plaatsvinden en de benodigde vergunningen kunnen worden geregeld.

Literatuur

- Andrea, J., 1987:** *Waterland Noordoost: Katwoude. Een archeologische kartering en inventarisatie van de archeologische waarden in de ruilverkaveling Waterland*, Amsterdam (RAAP-rapport 6).
- Bakker, H. de/J. Schelling, 1989:** *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen (Staring Centrum).
- Beek & Kooiman Cultuurhistorie, 2004.** *Het post-militaire landschap 2.0. Een overzicht van linies en stellingen in Nederland – werkdocument*, Den Haag (VROM).
- Berendsen, H.J.A., 1997:** *Landschappelijk Nederland*, Assen.
- Besteman, J.C., 1990:** North Holland AD 400-1200: turning tide or tide turned?, in: Besteman, J.C., J.M. Bos & H.A. Heidinga, *Medieval Archaeology in the Netherlands*, Assen/Maastricht, 91-120.
- Bos, J.M./H. Brongers/F.P. Janzen, 1986:** *Archeologische waarden in de ruilverkaveling Waterland III Waterland-Oost*, Amsterdam (RAAP-rapport 5).
- Bos, J.M., 1988:** *Landinrichting en archeologie: het bodemarchief van Waterland*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 6).
- Bos, J.M., 1990:** The bog area of North Holland after AD 1000: crises and opportunities, in: Besteman, J.C., J.M. Bos & H.A. Heidinga, *Medieval Archaeology in the Netherlands*, Assen/Maastricht, 121-132.
- DHV BV, 2008,** *Startnotitie m.e.r. Dijkversterking Edam – Amsterdam*, Amersfoort.
- Exaltus, E.P., 1994:** *Bescherming antropogeen waardevolle terreinen t.b.v. de uitvoering bijdrageregeling bodembeschermingsgebieden*, Amsterdam (RAAP-rapport 91).
- Exaltus, R.E., 1997:** *Provincie Noord-Holland, ontwerp- en uitvoeringsbesluiten Waterland-Oost en Twiske; een archeologische bureaustudie*, Amsterdam (RAAP-rapport 302).
- Geel, B. van/D.P. Hallewas/J.P. Pals, 1983:** A Late Holocene Deposit under the Westfriese Zeedijk near Enkhuizen (Prov. of Noord-Holland, The Netherlands): *Palaeoecological and Archaeological Aspects, Review of Palaeobotany and Palynology 38 (1982-1983)*, 269-335.
- Grote historische atlas Nederland 1:50.000 I West-Nederland 1839 – 1859, 1990.** Groningen (Wolters-Noordhoff).
- Grote provincie atlas Noord-Holland 1:25.000, 1992.** Groningen (Wolters-Noordhoff).
- Heidinga, H.A., 1977:** *Historie en archeologie van Waterland*, *Waterland*, 19-44.
- Monumenten Inventarisatie Project Noord-Holland, 1991:** *Gemeentebescrijvingen*. Haarlem (Provincie Noord-Holland).
- Provincie Noord-Holland, 2001:** *De cultuurhistorie van Meerlanden en Amsterdam*. Haarlem.
- Provincie Noord-Holland, 2001:** *De cultuurhistorie van Waterland en Zaanstreek*. Haarlem.
- Provincie Noord-Holland, 2004:** *Beschrijving van de Noorder IJ- en Zeedijken deel 1 en 2*. Haarlem.
- Provincie Noord-Holland, 2006:** *Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland*, Haarlem.
- Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50000**, Wageningen.

Digitale bronnen

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) www.ahn.nl.
Archeologisch Informatiesysteem (Archis).
Centraal Archeologisch Archief (CAA).
Centraal Monumenten Archief (CMA).
CultGIS - LNV
Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland (CHW) <http://geo.noord-holland.nl/chw/start.asp?mapsize=684>
Diverse historische kaarten via WatWasWaar www.watwaswaar.nl.
Gemeente Amsterdam - Bureau Monumenten & Archeologie www.bma.amsterdam.nl/
Gemeente Edam-Volendam www.edam-volendam.nl/.
Gemeente Waterland www.waterland.nl/.
Indicatieve kaart van Archeologische Waarden (IKAW).
Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (KICH) www.kich.nl.
Luchtfoto's via Google Earth.
Monumentenregister via de Objectendatabank (ODB) - RACM.
Post militaire gebieden www.vrom.nl/
Provincie Noord-Holland www.noord-holland.nl/.
Stelling van Amsterdam www.stelling-van-amsterdam.nl/
Stelling van Amsterdam www.stelling-amsterdam.nl/
Vinger aan de dijk www.ijdijken.nl/.
WestfrieseOmringDijk www.omringdijk.nl/.

Afbeeldingen en bijlagen

Afbeeldingen

Afbeelding 1	Ligging plangebied
Afbeelding 2	Bodemkaart
Afbeelding 3a	Archeologische waarden dijksectie 1
Afbeelding 3b	Archeologische waarden dijksectie 2
Afbeelding 3c	Archeologische waarden dijksectie 3
Afbeelding 3d	Archeologische waarden dijksectie 4
Afbeelding 3e	Archeologische waarden dijksectie 5
Afbeelding 3f	Archeologische waarden dijksectie 6-7
Afbeelding 3g	Archeologische waarden dijksectie 8
Afbeelding 3h	Archeologische waarden dijksectie 9
Afbeelding 3i	Archeologische waarden dijksectie 10
Afbeelding 3j	Archeologische waarden dijksectie 11-12
Afbeelding 4a	Cultuurhistorische waarden dijksectie 1
Afbeelding 4b	Cultuurhistorische waarden dijksectie 2
Afbeelding 4c	Cultuurhistorische waarden dijksectie 3
Afbeelding 4d	Cultuurhistorische waarden dijksectie 4
Afbeelding 4e	Cultuurhistorische waarden dijksectie 5
Afbeelding 4f	Cultuurhistorische waarden dijksectie 6-7
Afbeelding 4g	Cultuurhistorische waarden dijksectie 8
Afbeelding 4h	Cultuurhistorische waarden dijksectie 9
Afbeelding 4i	Cultuurhistorische waarden dijksectie 10
Afbeelding 4j	Cultuurhistorische waarden dijksectie 11-12

Bijlagen

Bijlage 1 Archeologische waarden in de omgeving van de dijksecties

Bijlage 2 Overzicht cultuurhistorische objecten en elementen

Afbeeldingen

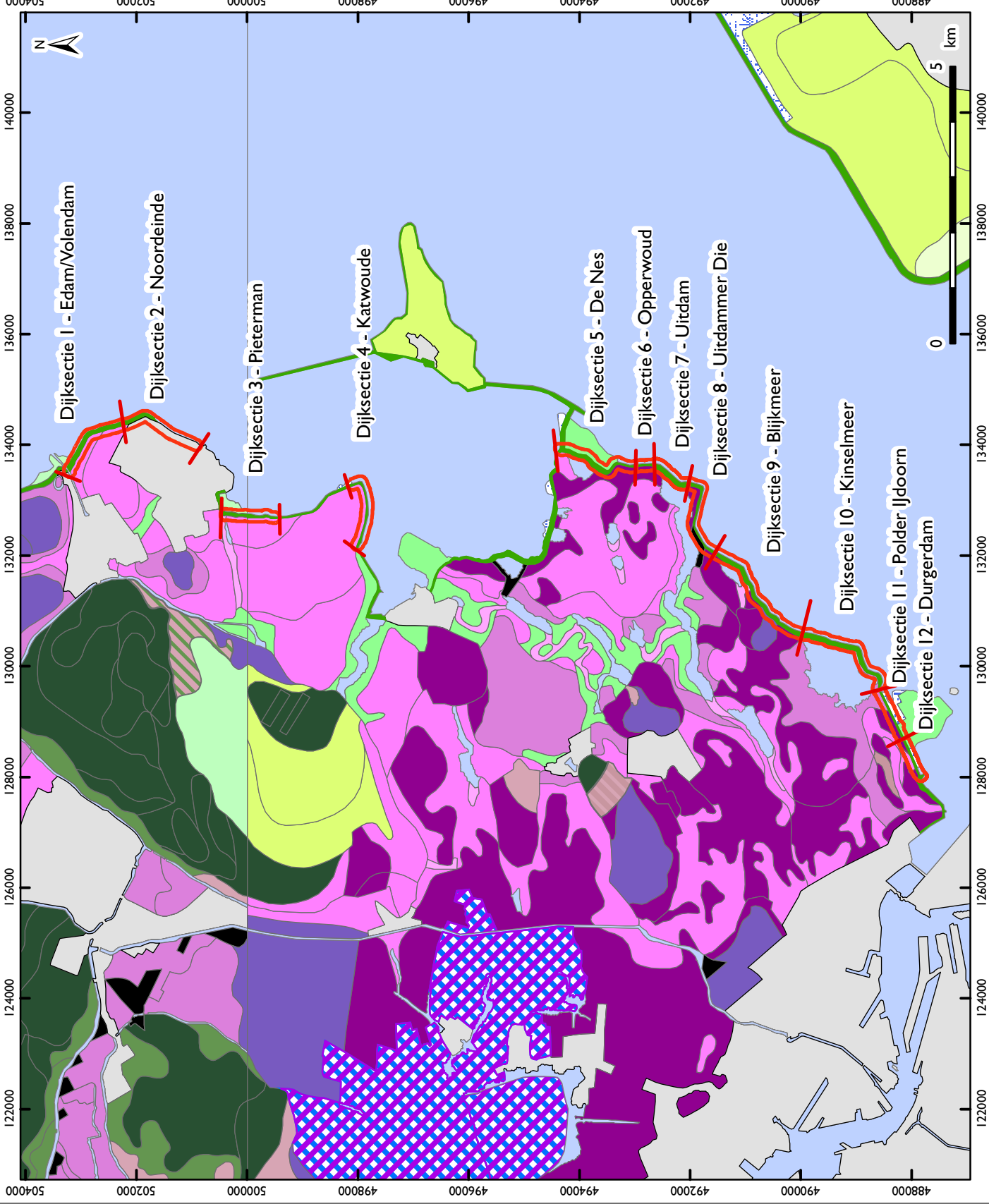
AFBEELDING 1
Ligging dijksecties

LEGENDA

Bron ondergrond: CBS

488000 490000 492000 494000 496000 498000 500000 502000 504000

122000 124000 126000 128000 130000 132000 134000 136000 138000 140000

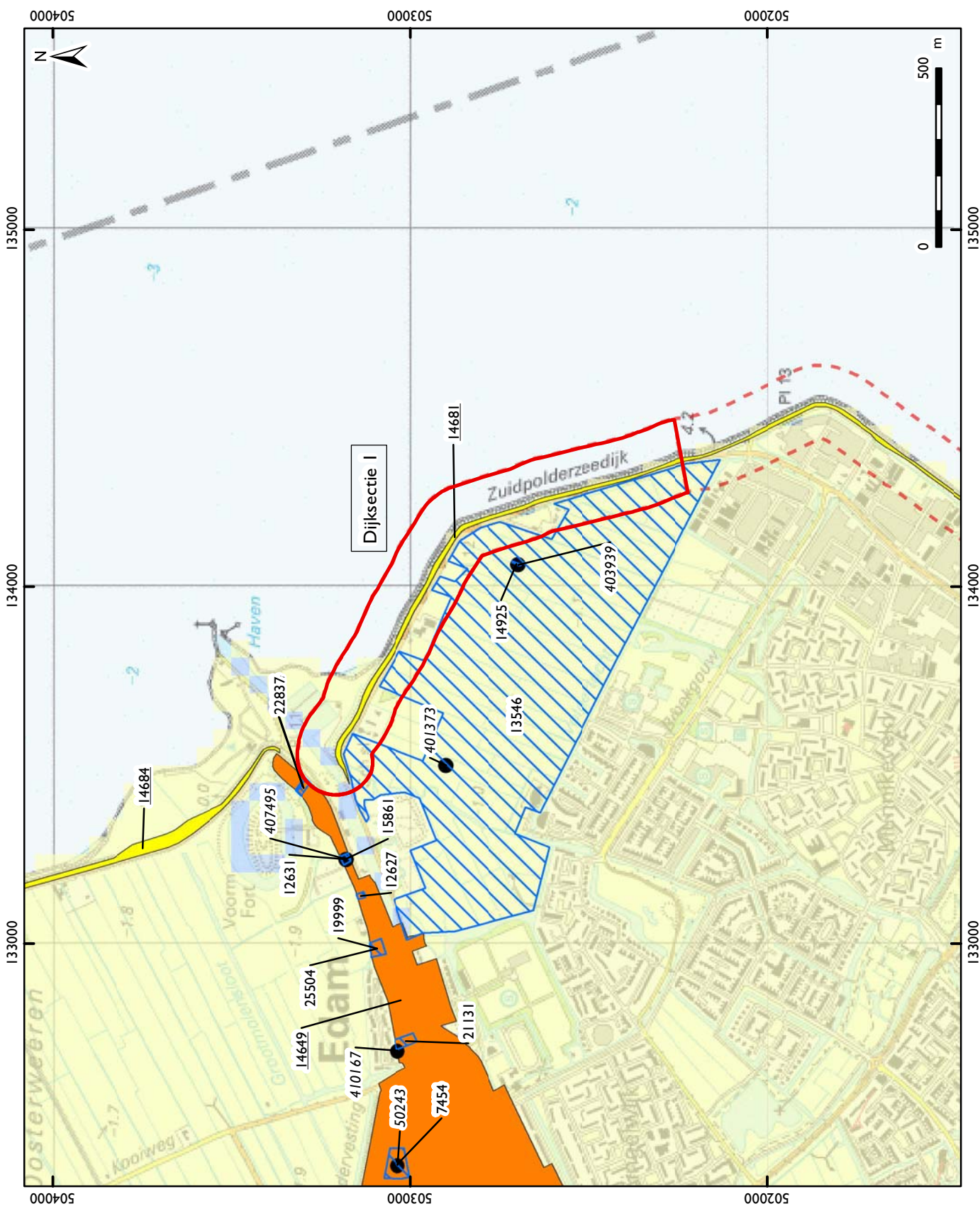

AFBEELDING 2
Bodemkaart

- Koopveengrond
- Vlietveengrond
- Weideveengrond
- Waardveengrond
- Vlierveengronden
- Plaseerdgronden
- Broekeerdgronden
- Vlakvaaggronden
- Tochteerdgronden
- Leek-/Moudeerdgronden
- Drechtvaaggronden
- Nesvaaggronden
- Poldervaaggronden
- Associatie plaseerdgronden met broekeerdgronden
- Associatie plaseerdgronden met tochteerdgronden
- Petgaten
- Ophoging
- Moeras
- Water
- Bebouwing
- Dijk
- Dijksecties

MRT 2009/BB

AFBEELDING 3A: Archeologie
Dijksectie I - Edam/Volendam

LEGENDA

- Archeologische waarnemingen met nummer
- ▨ Onderzoeksmeldingen met nummer
- AMK-terreinen met nummer
- Terrein van zeer hoge waarde, beschermd
- Terrein van zeer hoge waarde
- Terrein van hoge waarde
- Terrein van waarde
- IKAW
- Hoog
- Middelhoog
- Laag
- Water
- Niet gekarteerd
- ▭ Dijksecties
- Ondergrond: TOP25

AFBEELDING 3B: Archeologie
Dijksectie 2 - Noordeinde

LEGENDA

● Archeologische waarnemingen met nummer

▨ Onderzoeksmeldingen met nummer

AMK-terreinen met nummer

■ Terrein van zeer hoge waarde, beschermd

■ Terrein van zeer hoge waarde

■ Terrein van hoge waarde

■ Terrein van waarde

IKAW

■ Hoog

■ Middelhoog

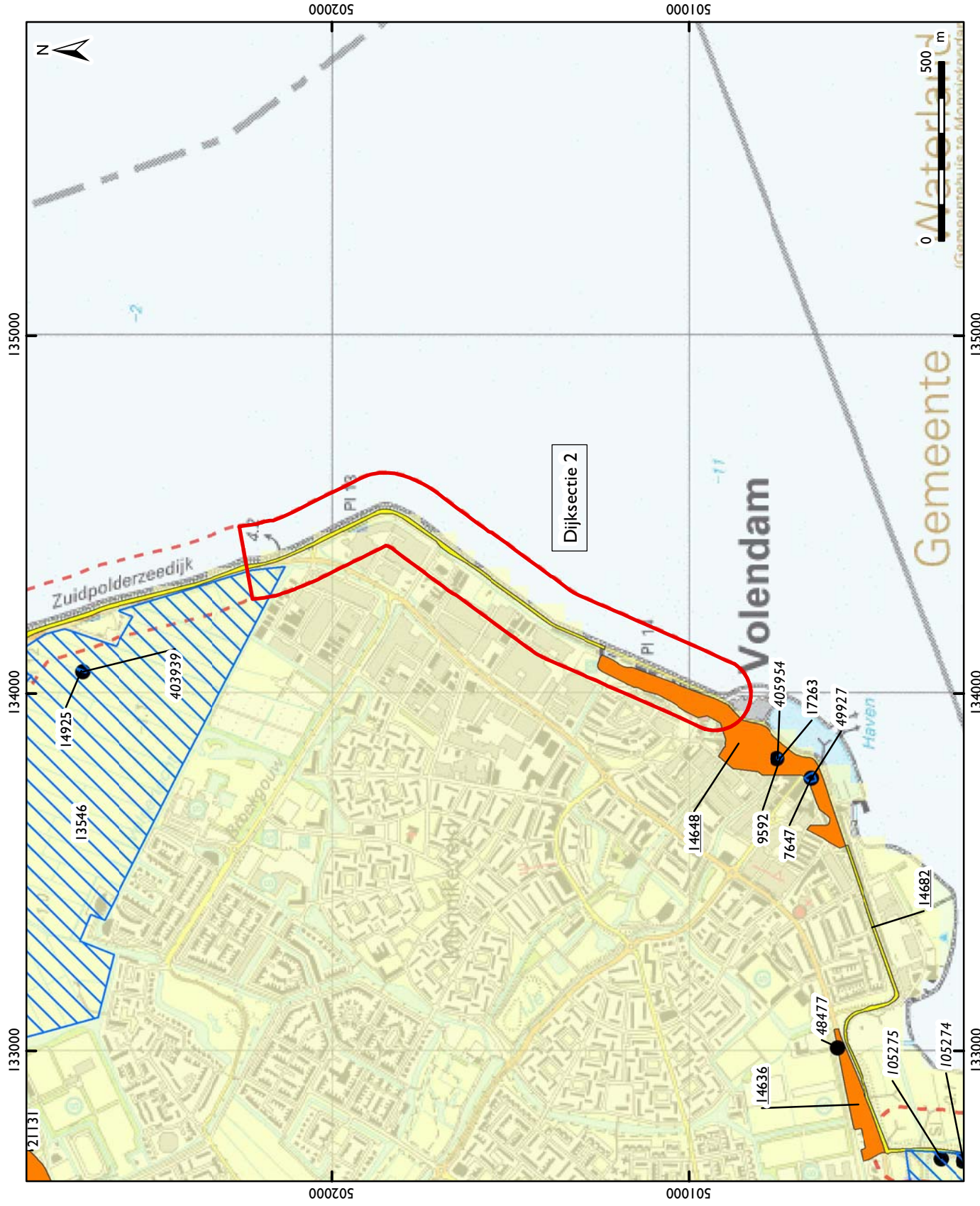
■ Laag

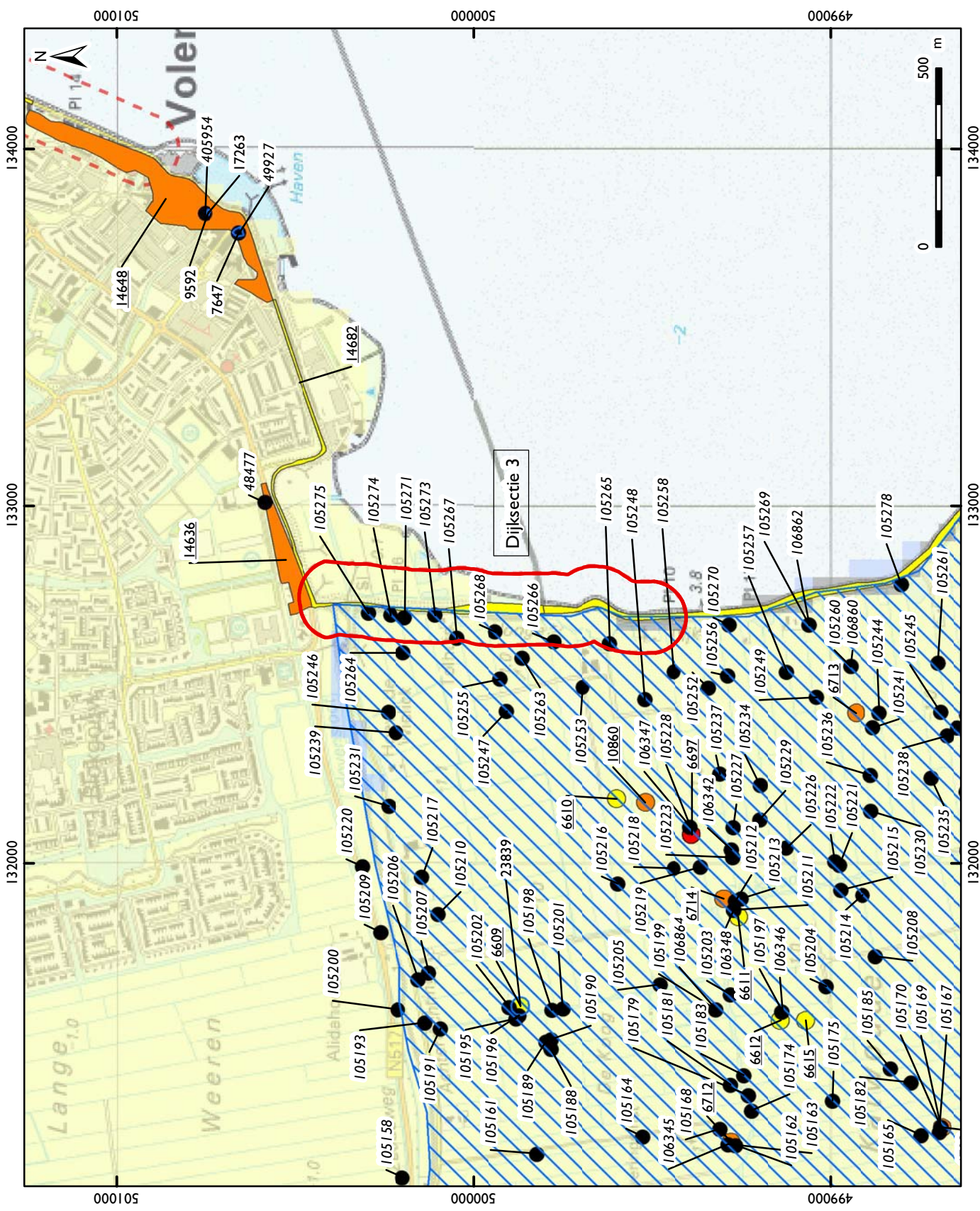
■ Water

■ Niet gekarteerd

▭ Dijksecties

Ondergrond: TOP25

AFBEELDING 3C: Archeologie
Dijksectie 3 - Pieterman

LEGENDA

- Archeologische waarnemingen met nummer
- ▨ Onderzoeksmeldingen met nummer

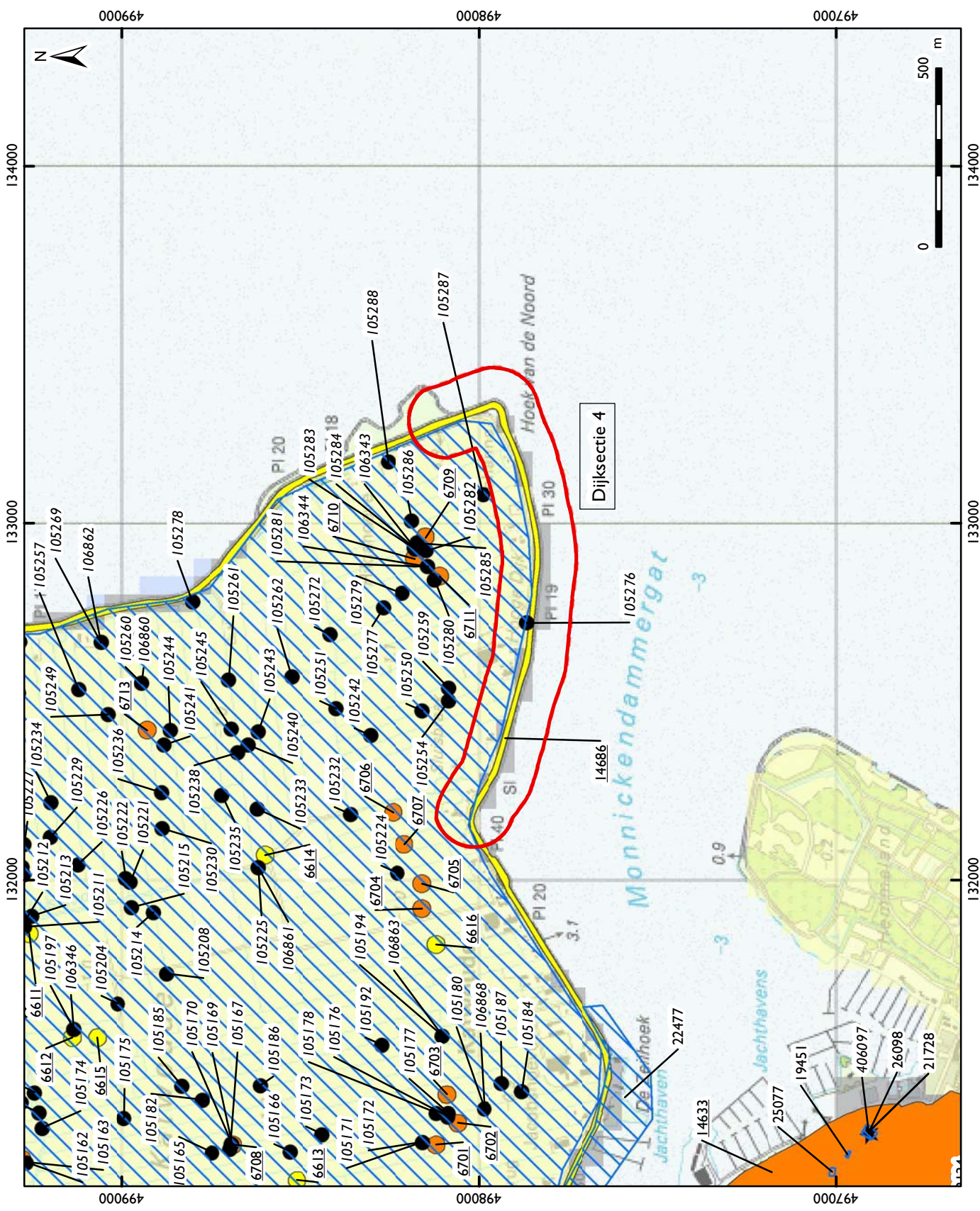
AMK-terreinen met nummer

- ▨ Terrein van zeer hoge waarde, beschermd
- ▨ Terrein van hoge waarde
- ▨ Terrein van hoge waarde
- ▨ Terrein van waarde

IKAW

- ▨ Hoog
- ▨ Middelhoog
- ▨ Laag
- ▨ Water
- ▨ Niet gekarteerd

▨ Dijksecties
Ondergrond: TOP25

AFBEELDING 3D: Archeologie
Dijksectie 4 - Katwoude

LEGENDA

- Archeologische waarnemingen met nummer
- ★ Vondstmelding met nummer
- ▨ Onderzoeksmeldingen met nummer

- AMK-terreinen met nummer
- ▨ Terrein van zeer hoge waarde, beschermd
- ▨ Terrein van zeer hoge waarde
- ▨ Terrein van hoge waarde
- ▨ Terrein van waarde

IKAW

- ▨ Hoog
- ▨ Middelhoog
- ▨ Laag
- ▨ Water
- ▨ Niet gekarteerd

- ▨ Dijksecties
- ▨ Ondergrond: TOP25

AFBEELDING 3F: Archeologie
Dijksecties 6 - Opperwoud & 7 - Uitdam

LEGENDA

● Archeologische waarnemingen met nummer

▨ Onderzoeksmeldingen met nummer

AMK-terreinen met nummer

▨ Terrein van zeer hoge waarde, beschermd

▨ Terrein van zeer hoge waarde

▨ Terrein van hoge waarde

▨ Terrein van waarde

IKAW

▨ Hoog

▨ Middelhoog

▨ Laag

▨ Water

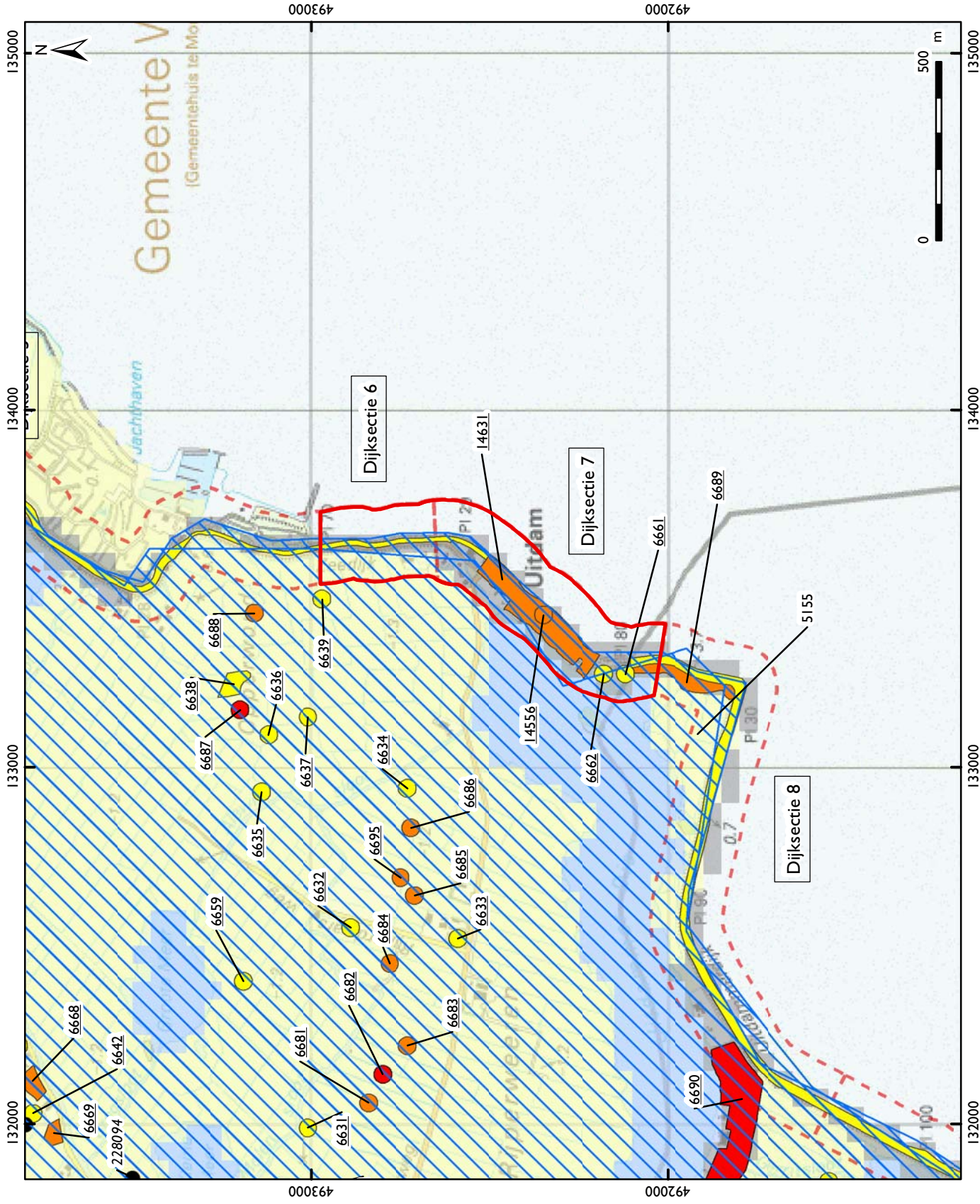
▨ Niet gekarteerd

▭ Dijksecties

Ondergrond: TOP25

MRT 2009/BB

AFBEELDING 3H: Archeologie
Dijksectie 9 - Blijkmeer

LEGENDA

● Archeologische waarnemingen met nummer

▨ Onderzoeksmeldingen met nummer

AMK-terreinen met nummer

▨ Terrein van zeer hoge waarde, beschermd

▨ Terrein van zeer hoge waarde

▨ Terrein van hoge waarde

▨ Terrein van waarde

IKAW

▨ Hoog

▨ Middelhoog

▨ Laag

▨ Water

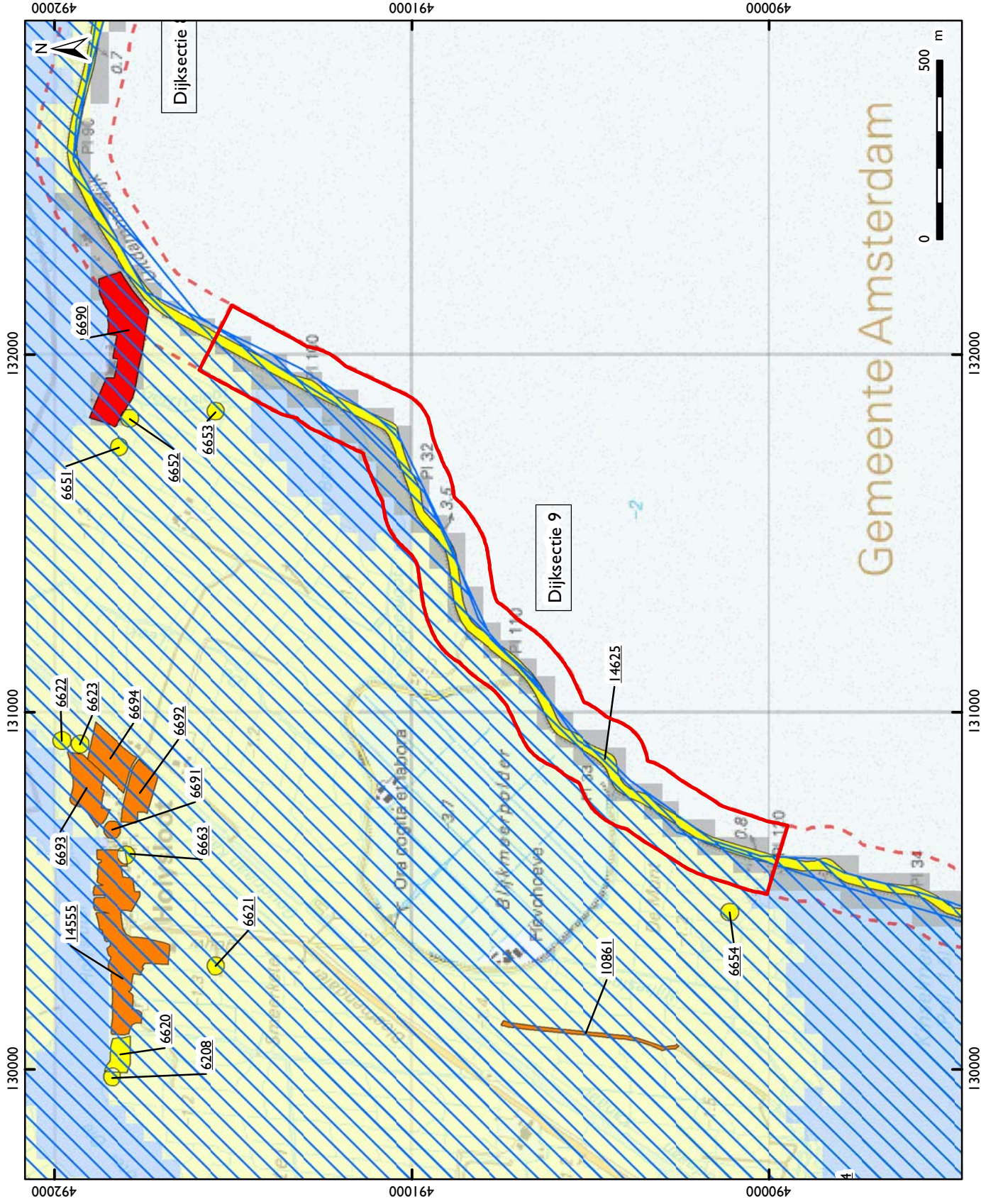
▨ Niet gekarteerd

▭ Dijksecties

Ondergrond: TOP25

MRT 2009/B8

Gemeente Amsterdam

AFBEELDING 31: Archeologie
Dijksectie 10 - Kinselsemeer

LEGENDA

● Archeologische waarnemingen met nummer

▨ Onderzoeksmeldingen met nummer

AMK-terreinen met nummer

▨ Terrein van zeer hoge waarde, beschermd

▨ Terrein van zeer hoge waarde

▨ Terrein van hoge waarde

▨ Terrein van waarde

IKAW

▨ Hoog

▨ Middelhoog

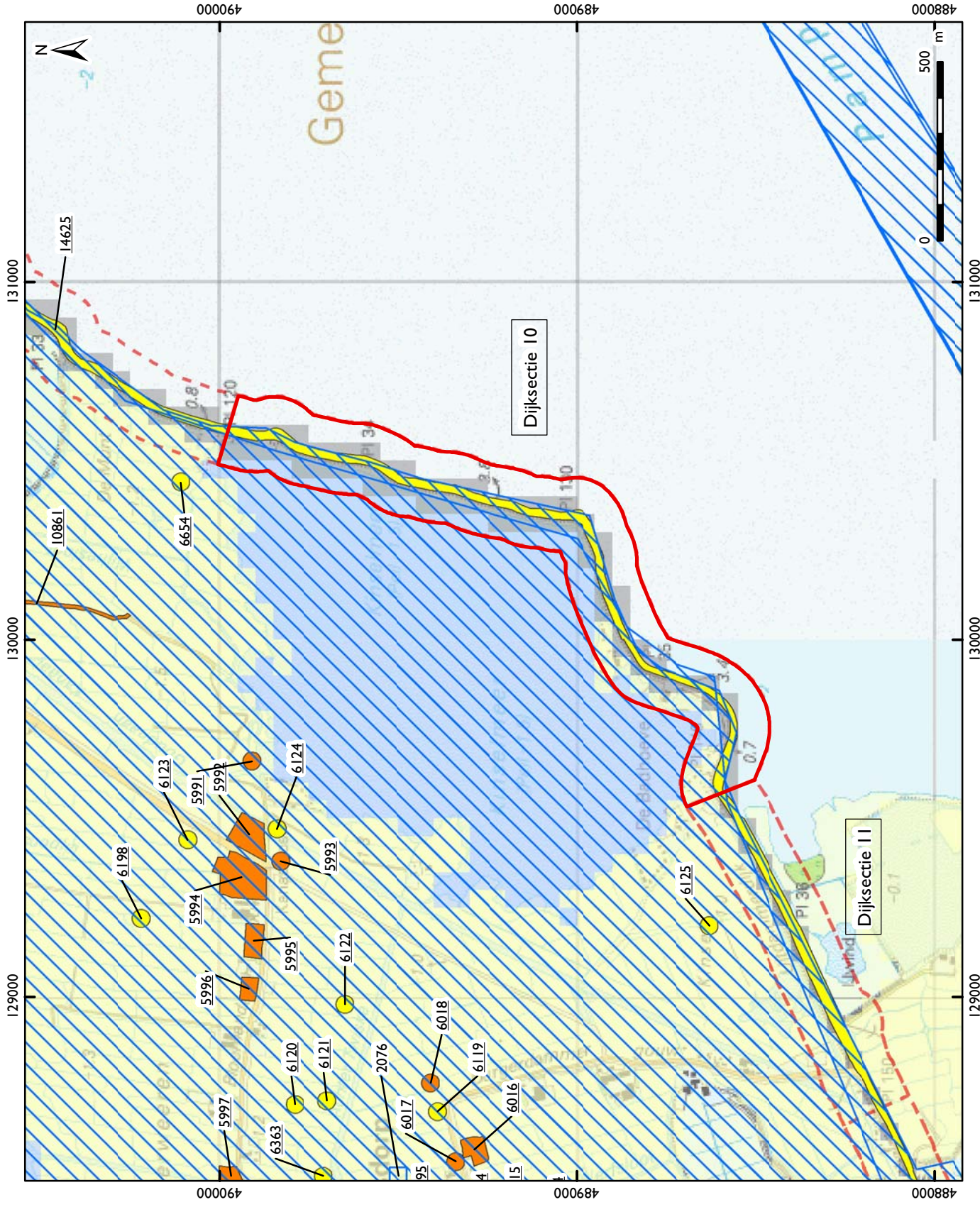
▨ Laag

▨ Water

▨ Niet gekarteerd

▭ Dijksecties

Ondergrond: TOP25

AFBEELDING 3): Archeologie
Dijksecties I1 - Polder IJdoorn &
I2 - Durgerdam

LEGENDA

● Archeologische waarnemingen met nummer

▨ Onderzoeksmeldingen met nummer

AMK-terreinen met nummer

▨ Terrein van zeer hoge waarde, beschermd

▨ Terrein van zeer hoge waarde

▨ Terrein van hoge waarde

▨ Terrein van waarde

IKAW

▨ Hoog

▨ Middelhoog

▨ Laag

▨ Water

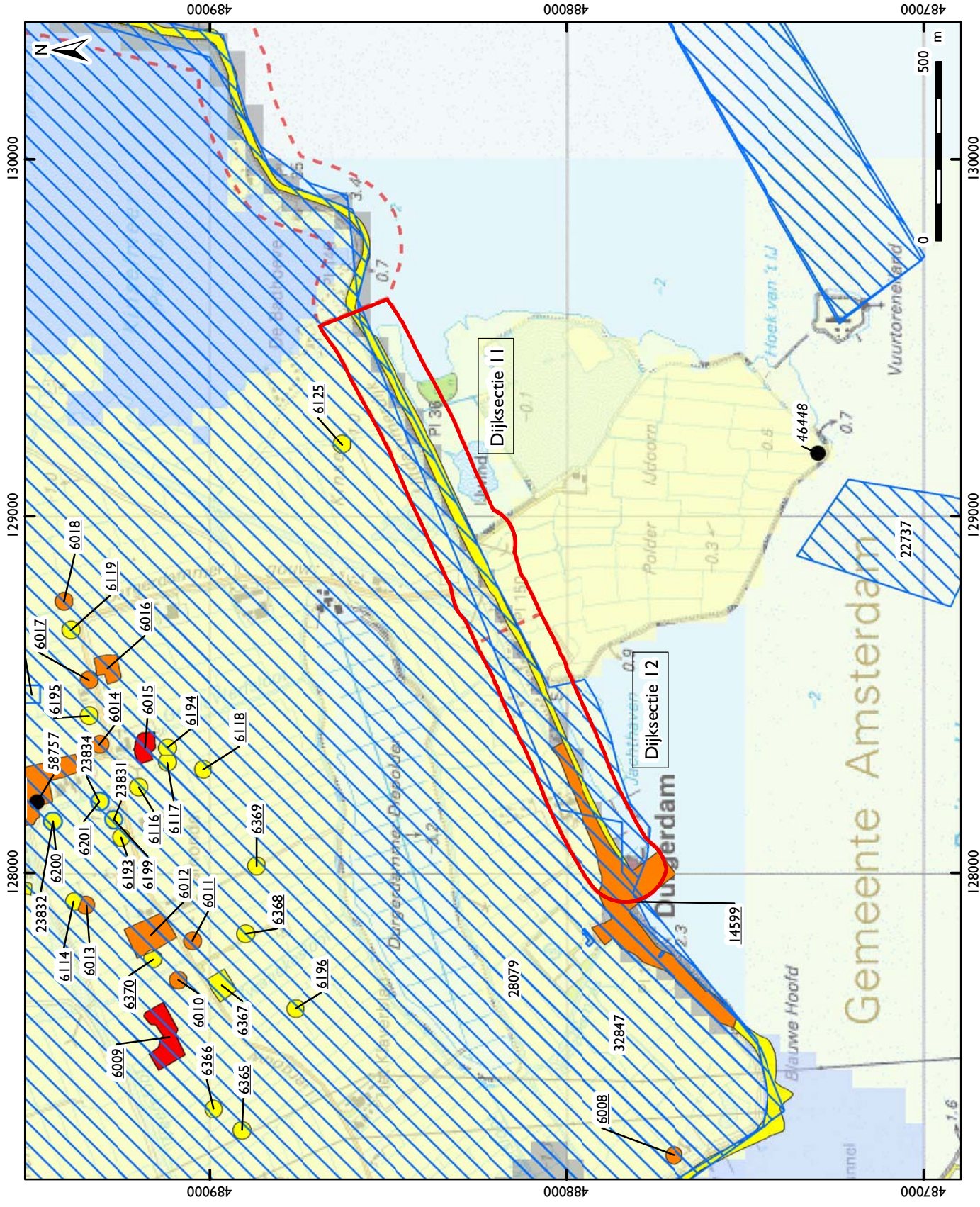
▨ Niet gekarteerd

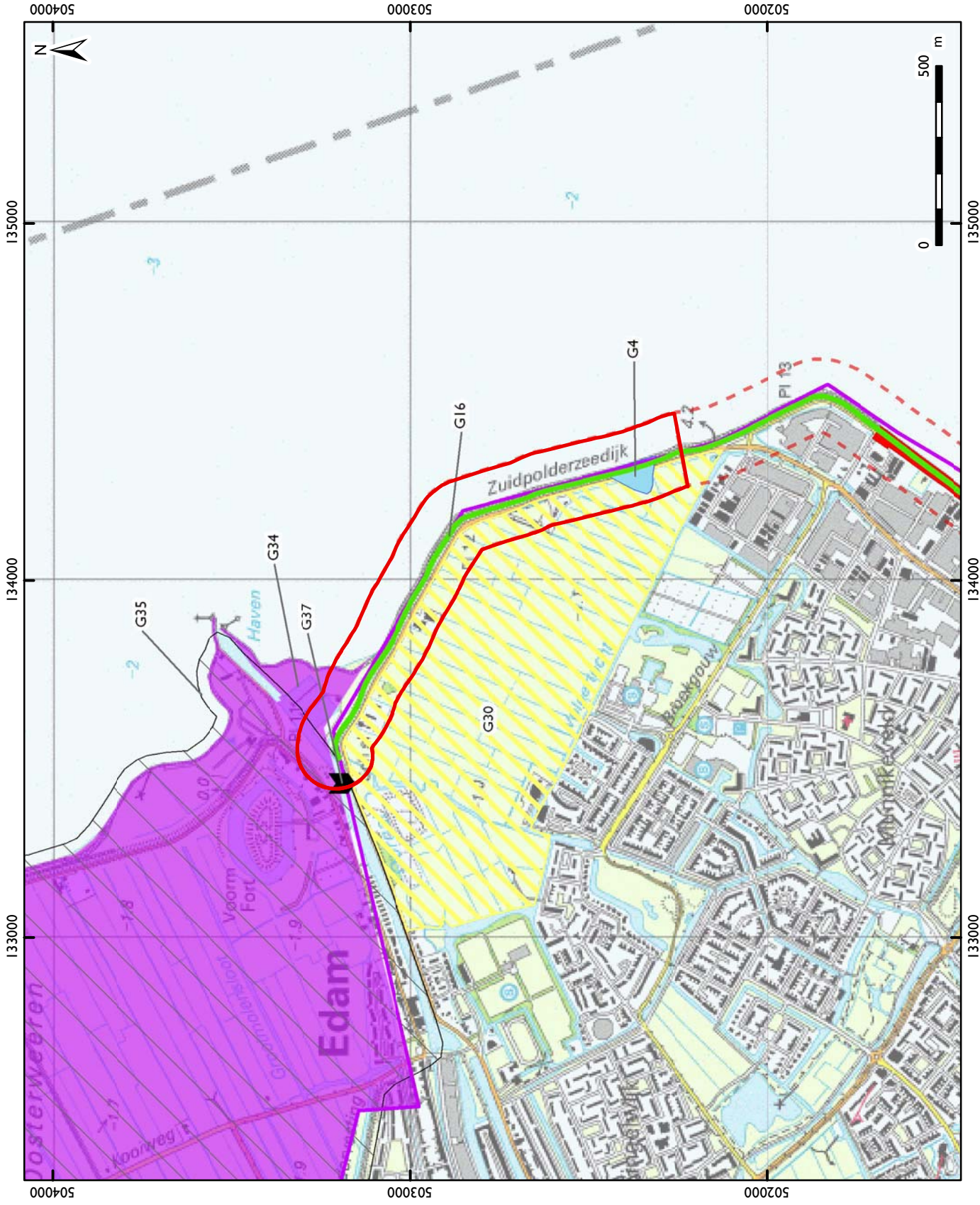
▨ Dijksecties

Ondergrond: TOP25

MRT 2009/B9

AFBEELDING 4A: Cultuurhistorie
Dijksectie I - Edam/Volendam

LEGENDA

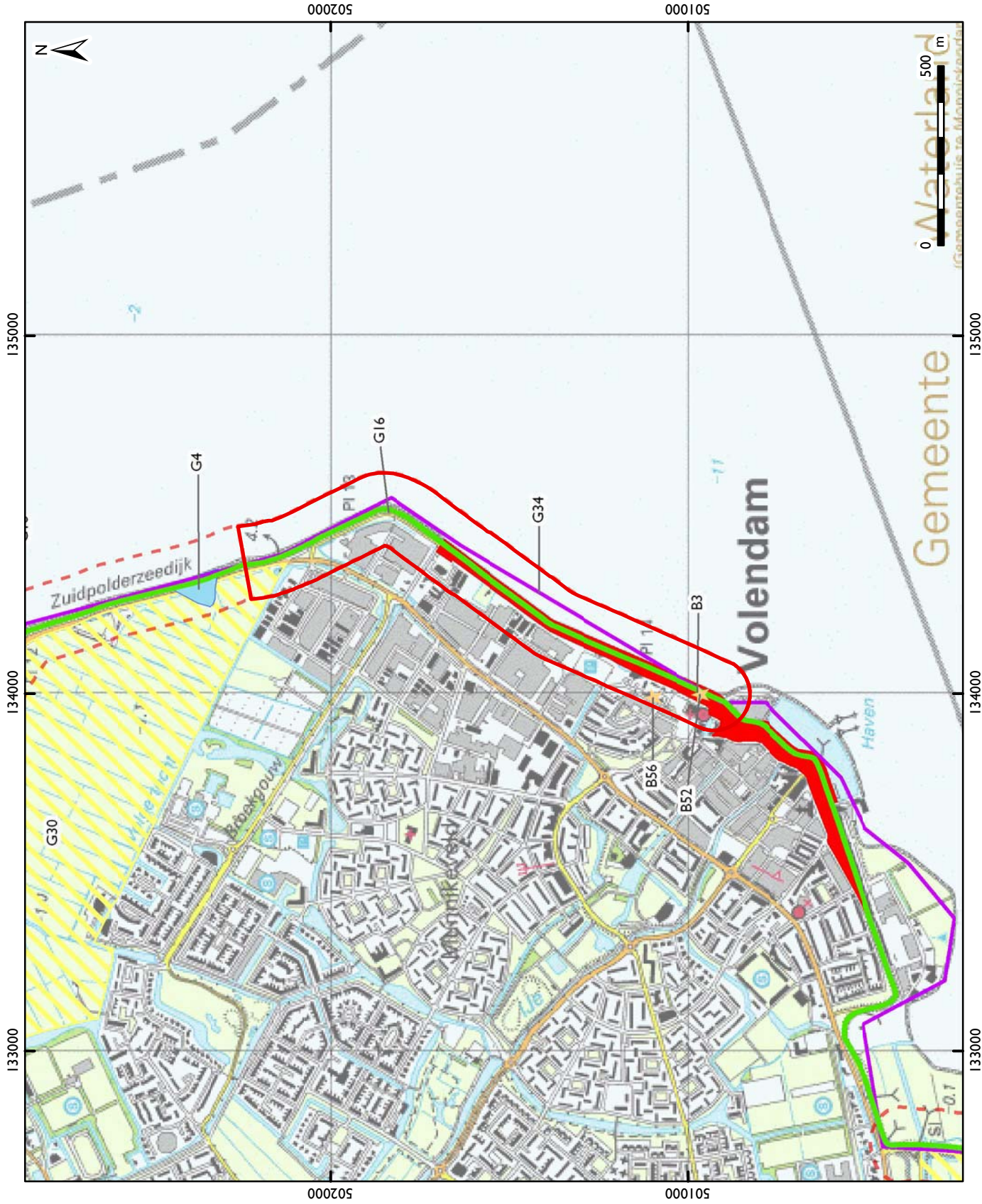
- Sluis
- Dijkdorp
- Braak
- Dijk
- Verkavelingspatroon
- Stelling van Amsterdam
- Waardevol gebied
- Dijksecties

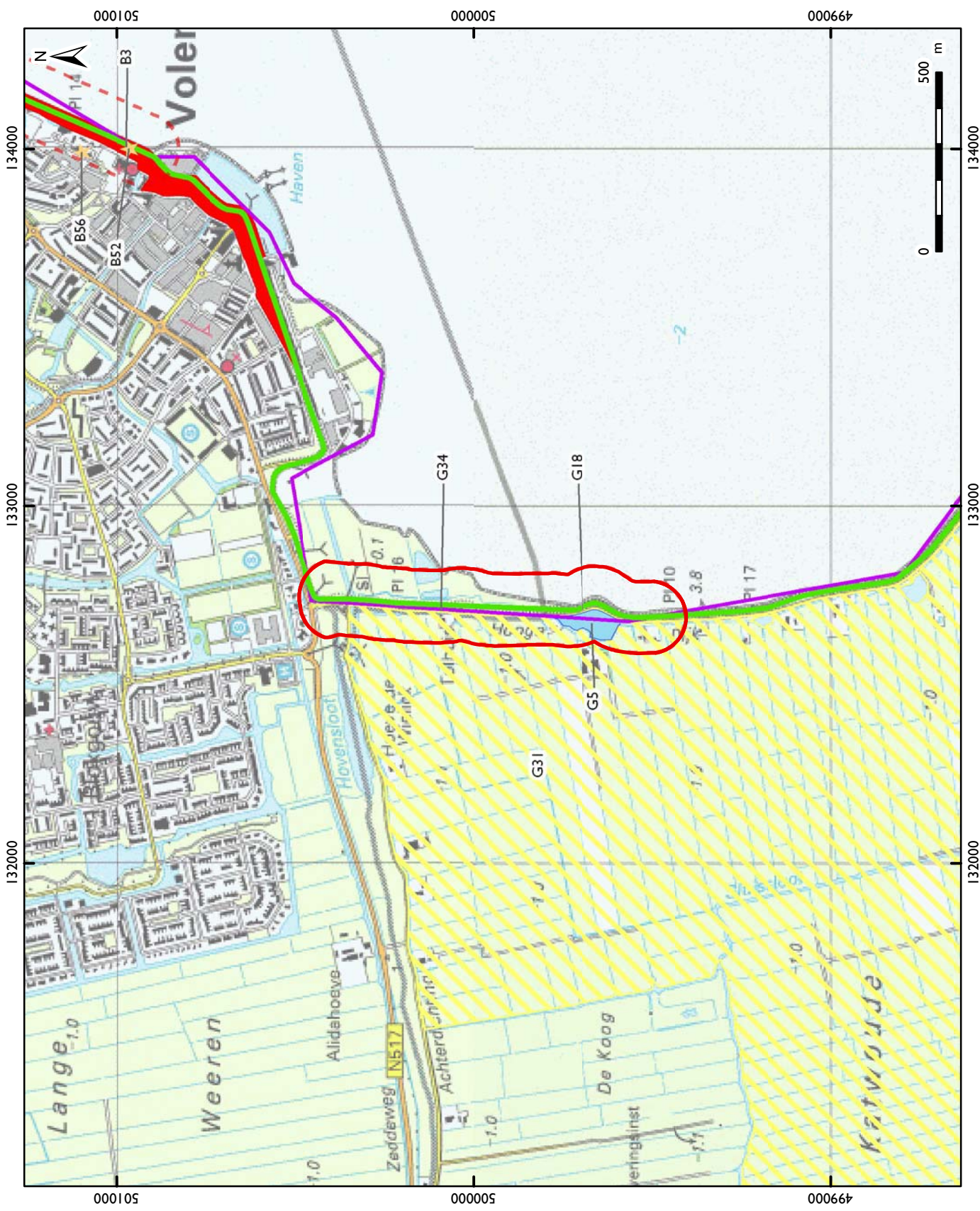

AFBEELDING 4B: Cultuurhistorie
Dijksectie 2 - Noordeinde

LEGENDA

- MIP-objecten
- Dijkdorp
- Braak
- Dijk
- Verkavelingspatroon
- Stelling van Amsterdam
- Dijksecties

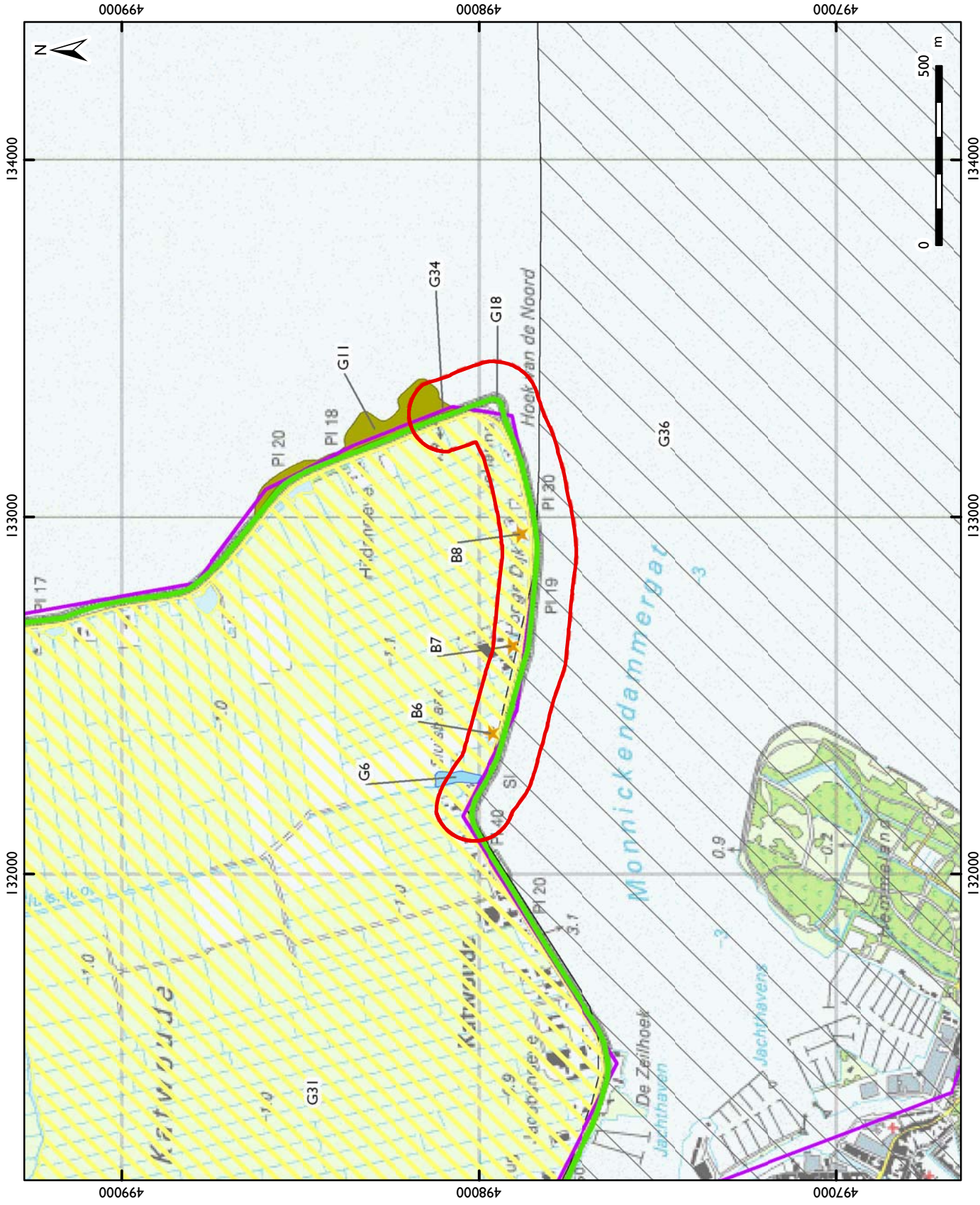

AFBEELDING 4C: Cultuurhistorie
Dijksectie 3 - Pieterman

LEGENDA

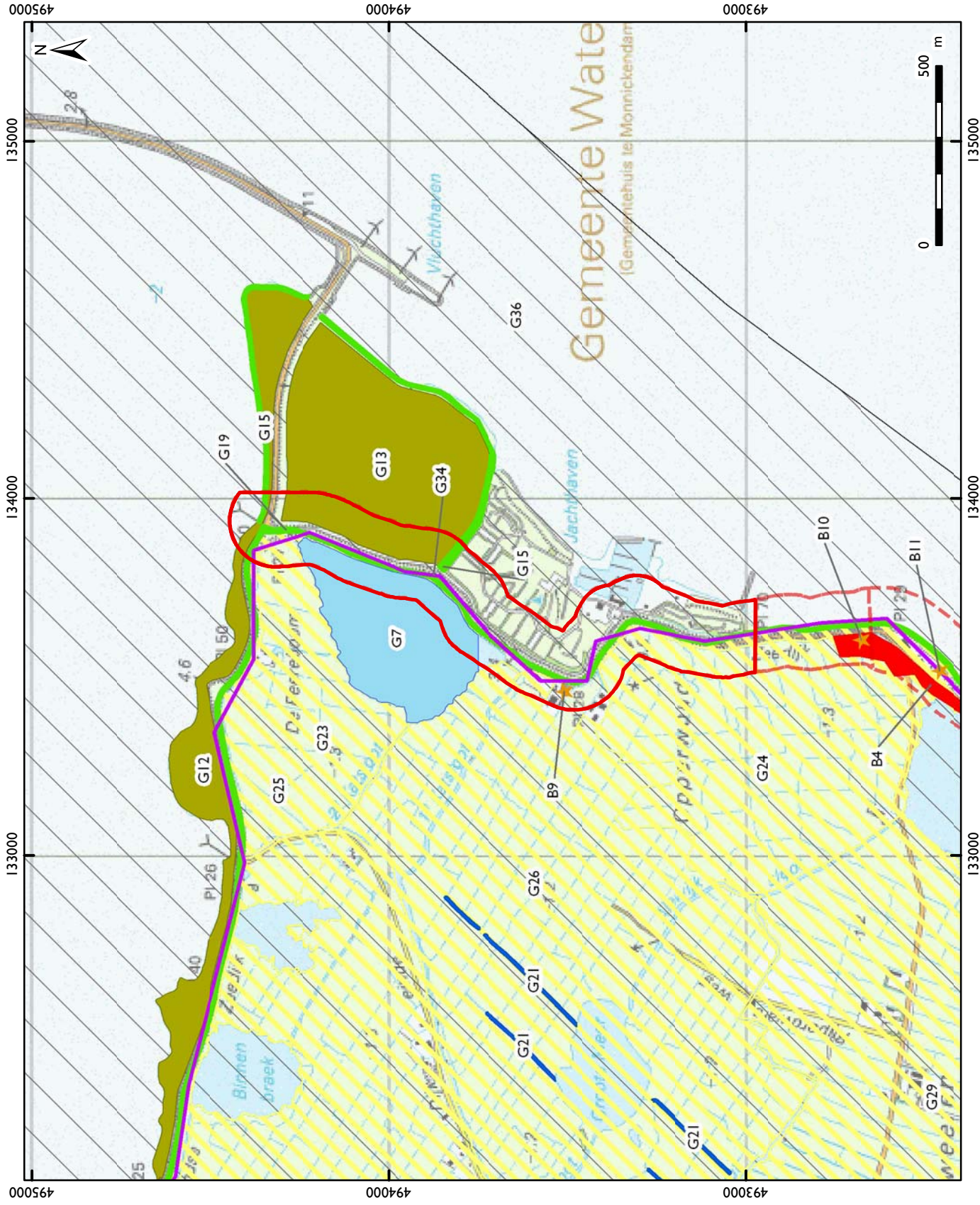
- ★ MIP-objecten
- Dijkdoorp
- Braak
- Dijk
- Verkavelingspatroon
- Stelling van Amsterdam
- Dijksecties

AFBEELDING 4D: Cultuurhistorie
Dijksectie 4 - Katwoude

LEGENDA

- ★ Gemeentelijke monumenten
- Braak
- Dijk
- Verkavelingspatroon
- Stelling van Amsterdam
- Buitendijks land
- Dijksecties
- Waardevol gebied

AFBEELDING 4E: Cultuurhistorie
Dijksectie 5 - De Nes

LEGENDA

★ Gemeentelijke monumenten

□ Braak

□ Dijk

▨ Verkavelingspatroon

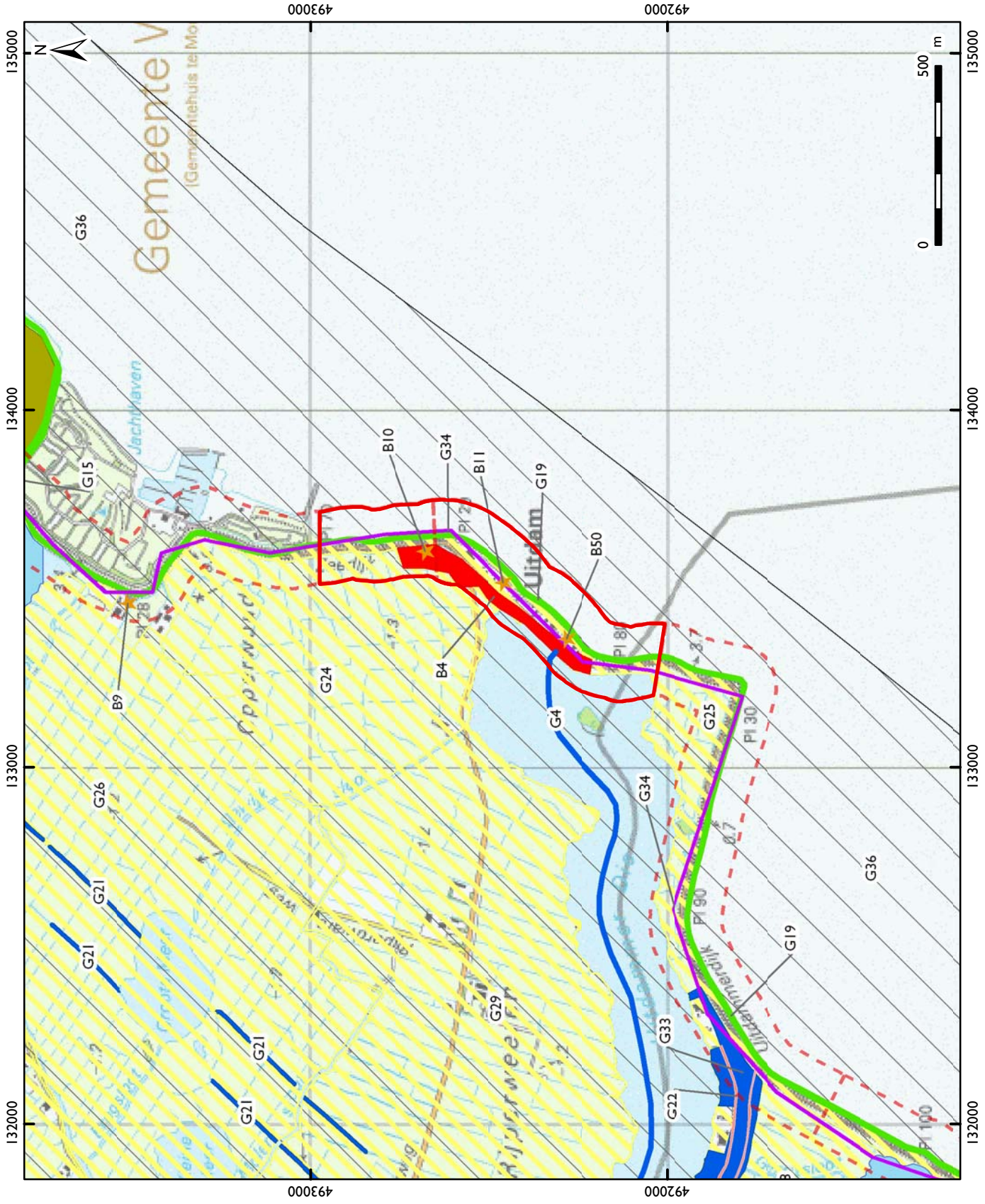
□ Stelling van Amsterdam

□ Buitendijks land

□ Dijkdorp

□ Dijksecties

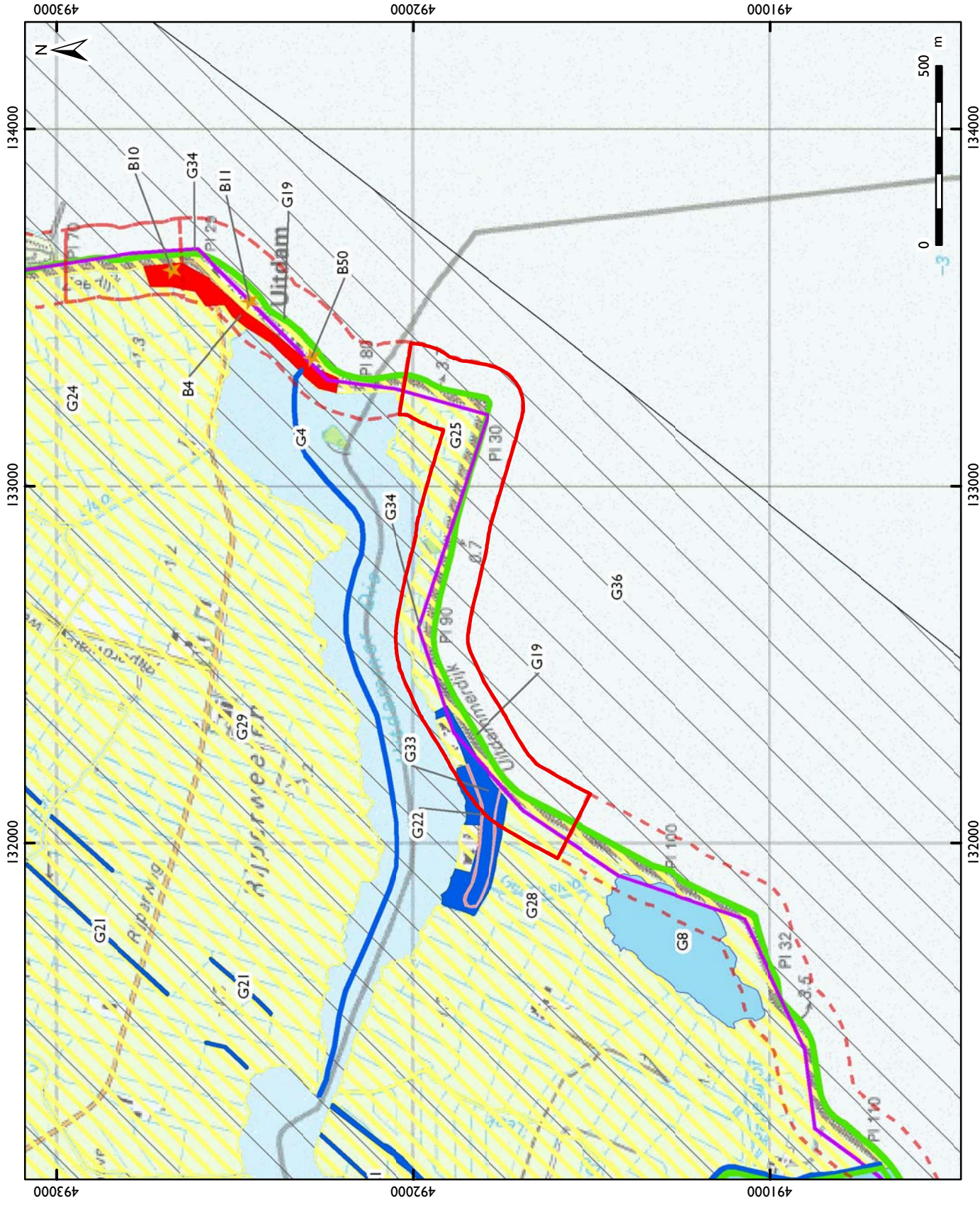
□ Waardevol gebied

AFBEELDING 4F: Cultuurhistorie
Dijksecties 6 - Opperwoud &
7 - Uitdam

LEGENDA

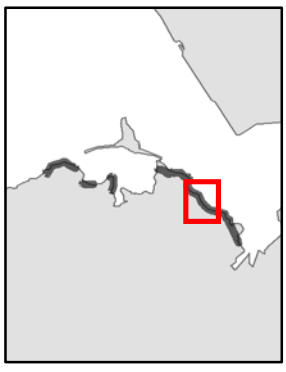
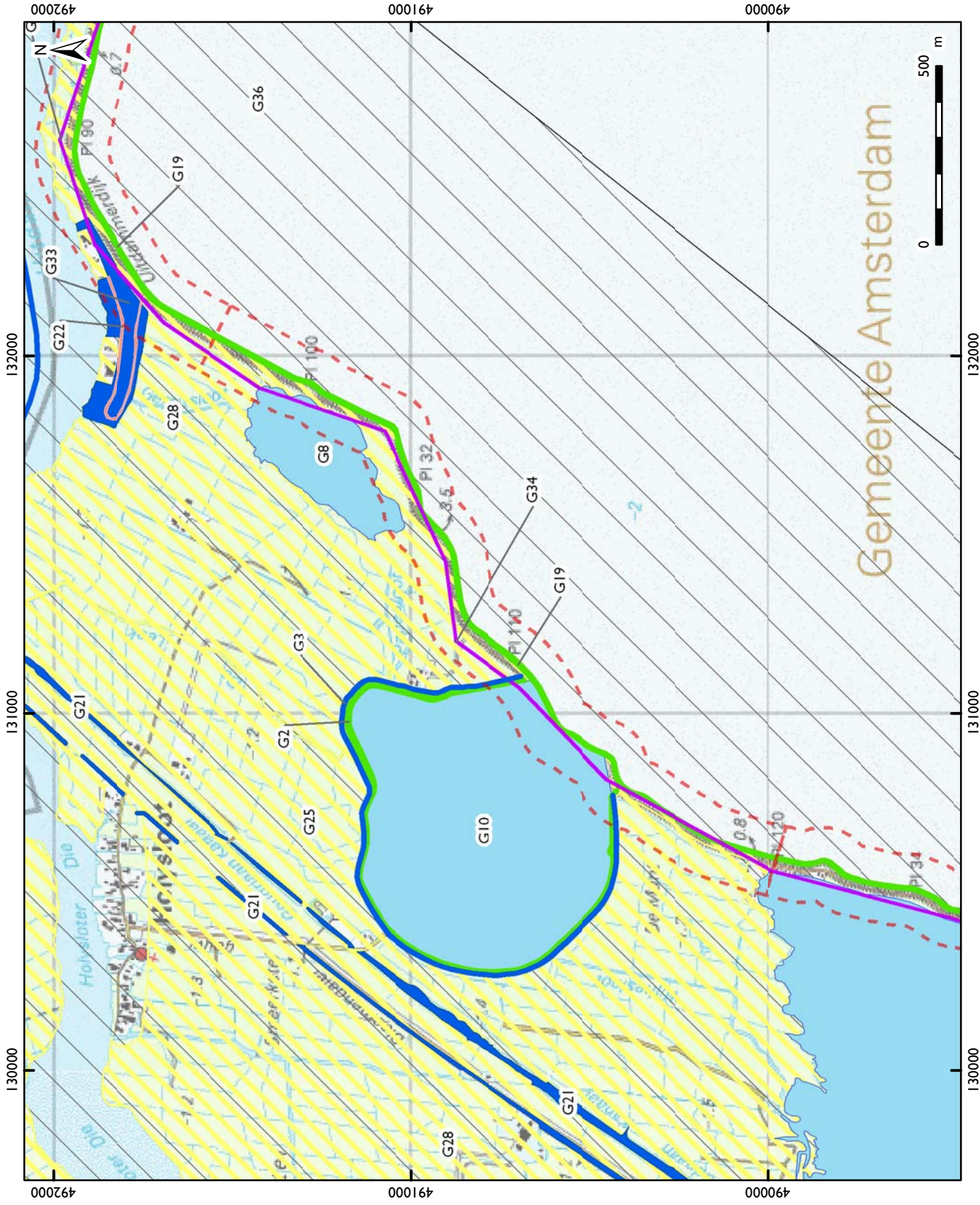
- ★ Gemeentelijke monumenten
- Braak
- Dijk
- Verkavelingspatroon
- Stelling van Amsterdam
- Buitendijks land
- Afwatering
- Dijkdorp
- Waardevol gebied
- Dijksecties

AFBEELDING 4G: Cultuurhistorie
Dijksectie 8 - Utdammer Die

LEGENDA

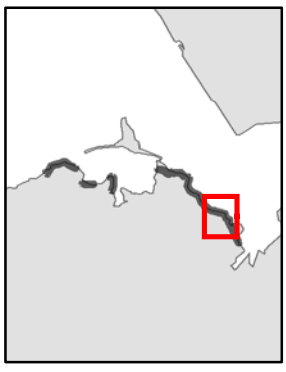
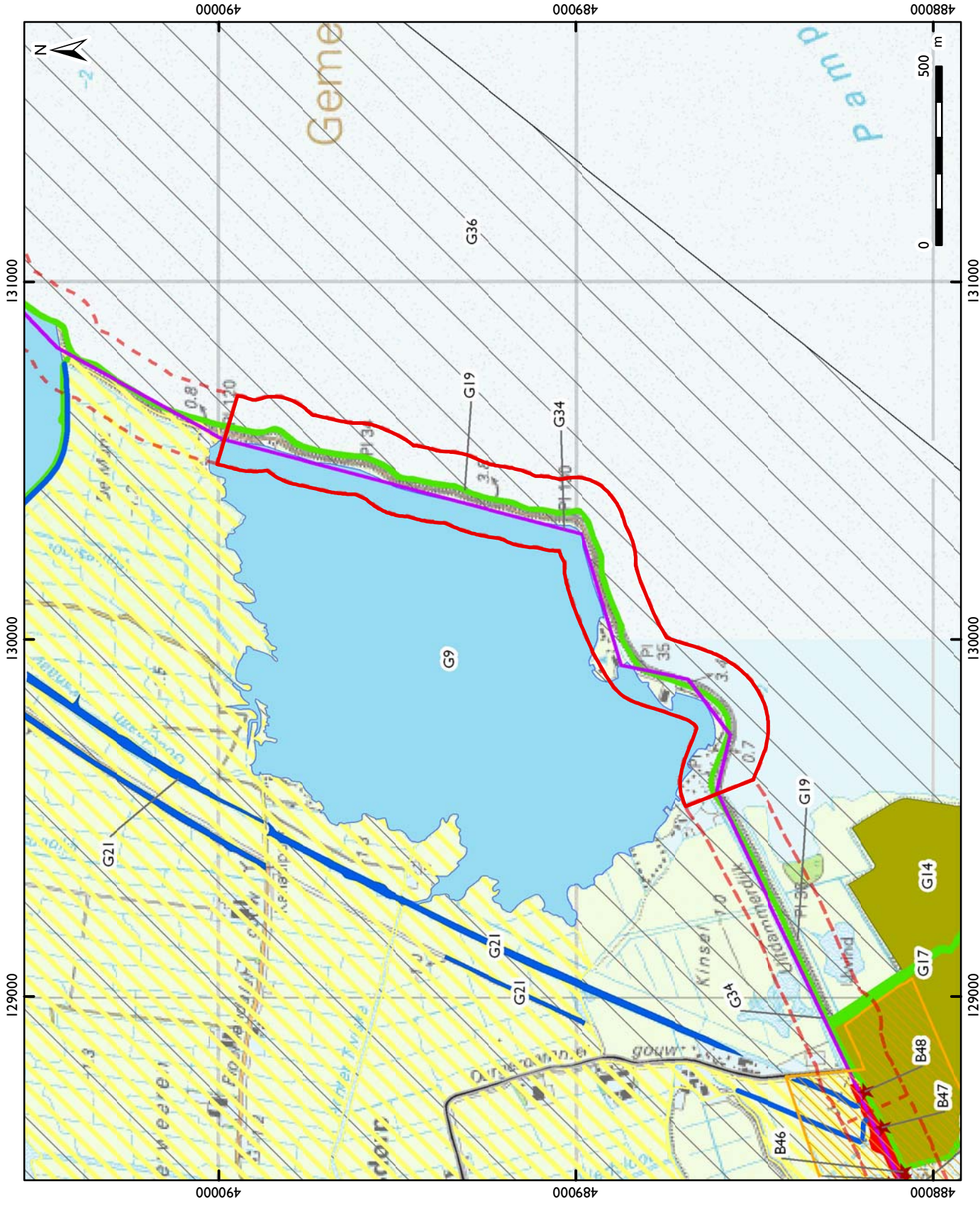
- ★ Gemeentelijke monumenten
- Braak
- Dijk
- Verkavelingspatroon
- Stelling van Amsterdam
- Molengang
- Dijkdorp
- Afwatering
- Dijksecties
- Waardevol gebied

AFBEELDING 4H: Cultuurhistorie
Dijksectie 9 - Blijkmeer

LEGENDA

- Braak
- Dijk
- Verkavelingspatroon
- Stelling van Amsterdam
- Molengang
- Afwatering
- Waardevol gebied
- Dijksecties

AFBEELDING 4: Cultuurhistorie
Dijksectie 10 - Kinselmeer

LEGENDA

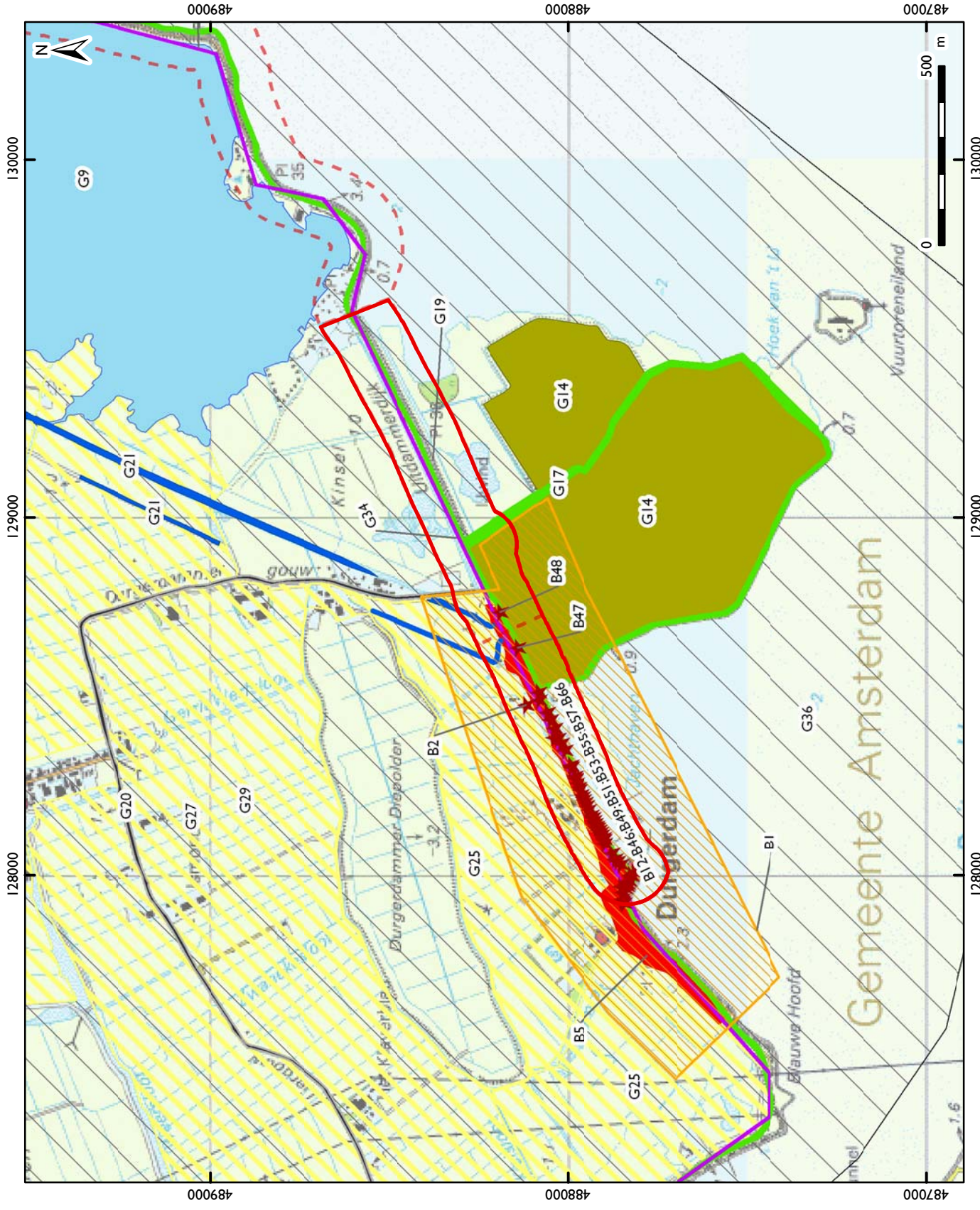
- ★ Rijksmonumenten
- ▨ Beschermde dorps- en stadsgesichten
- ▒ Braak
- ▒ Dijk
- ▨ Verkavelingspatroon
- ▒ Stelling van Amsterdam
- ▒ Buitendijks land
- ▒ Afwatering
- ▒ Weg
- ▒ Dijkdorp
- ▒ Waardevol gebied
- ▒ Dijksecties

AFBEELDING 4j: Cultuurhistorie
Dijksecties I1 - Polder IJdoorn &
I2 - Durgerdam

LEGENDA

- ★ Rijksmonumenten
- ▨ Beschermde dorps- en stadsgezichten
- Braak
- Dijk
- Verkavelingspatroon
- Stelling van Amsterdam
- Buitendijks land
- Afwatering
- Weg
- Dijkdorp
- Waardevol gebied
- Dijksecties

Bijlage I Archeologische waarden in de omgeving van de dijksecties

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie I (ARCHIS-waarnemingen en AMK-terreinen)

ARCHIS nummer	Toponiem	Verwerving	Vondst /Complex	Datering
401373	Zuidpolder	Booronderzoek	Aardewerk/Baksteen	1050 – 1950 na Chr.
403939	Zuidpolder molen	Proefsleuven	Aardewerk/Dierlijk bot	1500 – 1950 na Chr.
407495	Oorgat 20a/b	Begeleiding	Aardewerk	1500 – 1850 na Chr.
410167	-	Booronderzoek	Aardewerk/Bot/Slak	1500 – 1950 na Chr.

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie 2 (ARCHIS-waarnemingen en AMK-terreinen)

ARCHIS nummer	Toponiem	Verwerving	Vondst /Complex	Datering
49927	Havenstraat 1a-b	Booronderzoek	Keramik, glas, metaal, bot	1250 – 1850 na Chr.
403939	Zuidpolder molen	Proefsleuven	Aardewerk/Dierlijk bot	1500 – 1950 na Chr.
405954	Oude Draaipad 8	Proefsleuven	Cultuurlaag	1500 – 1950 na Chr.

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie 3 (ARCHIS-waarnemingen en AMK-terreinen)

ARCHIS nummer	Toponiem	Verwerving	Vondst /Complex	Datering
105248	-	Veldkartering	Keramik (kogelpot)	1050 – 1500 na Chr.
105253	-	Veldkartering	Keramik	Onbekend
105255	-	Veldkartering	Keramik (pingsdorf)	900 – 1250 na Chr.
105258	-	Veldkartering	Keramik	1650 – 1850 na Chr.
105263	-	Veldkartering	Keramik (andenne)	1050 – 1500 na Chr.
106364	-	Veldkartering	Onbekend	Onbekend

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie 4 (ARCHIS-waarnemingen en AMK-terreinen)

ARCHIS nummer	Toponiem	Verwerving	Vondst /Complex	Datering
6709	Katwoude Hogedijk	-	Huisterp	1050 – 1500 na Chr.
6710	Katwoude Hogedijk	-	Huisterp	1050 – 1500 na Chr.
6711	Katwoude Hogedijk	-	Huisterp	1050 – 1500 na Chr.
105250	-	Veldkartering	Keramiek	1650 – 1850 na Chr.
105254	-	Veldkartering	Keramiek	Onbekend
105259	-	Veldkartering	Keramiek	1050 – 1500 na Chr.
105280	-	Veldkartering	Keramiek	1500 – 1950 na Chr.
105281	-	Veldkartering	Keramiek (kogelpot)	1050 – 1500 na Chr.
105281	-	Veldkartering	Keramiek (kogelpot)	1050 – 1500 na Chr.
105282	-	Veldkartering	Keramiek (kogelpot)	1050 – 1500 na Chr.
105283	-	Veldkartering	Keramiek	Onbekend
105284	-	Veldkartering	Keramiek (kogelpot)	1050 – 1500 na Chr.
105285	-	Veldkartering	Keramiek (kogelpot)	1050 – 1500 na Chr.
105286	-	Veldkartering	Keramiek (kogelpot)	1050 – 1500 na Chr.
105287	-	Veldkartering	Keramiek	1500 – 1950 na Chr.
105288	-	Veldkartering	Keramiek	1500 – 1950 na Chr.
106343	-	Veldkartering	Onbekend	Onbekend
106344	-	Veldkartering	Onbekend	Onbekend

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie 5 (ARCHIS-waarnemingen en AMK-terreinen)

ARCHIS nummer	Toponiem	Verwerving	Vondst /Complex	Datering
6688	Opperwoud		Huisterp	1050 – 1500 na Chr.
6639	Opperwoud		Huisterp	1050 – 1500 na Chr.

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie 6 (ARCHIS-waarnemingen en AMK-terreinen)

ARCHIS nummer	Toponiem	Verwerving	Vondst /Complex	Datering
6639	Opperwoud		Huisterp	1050 – 1500 na Chr.
14631	Uitdammerdijk		Historische kern	1250 – 1950 na Chr.

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie 7 (ARCHIS-waarnemingen en *AMK-terreinen*)

In de directe omgeving van deze dijksectie zijn geen waarnemingen aanwezig.

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie 8 (ARCHIS-waarnemingen en AMK-terreinen)

ARCHIS nummer	Toponiem	Verwerving	Vondst /Complex	Datering
6651	Gerritsloot	terreininspectie	huisterp	1500-heden
6652	Gerritsloot	terreininspectie	Archeologische sporen	1500-heden
6653	Gerritsloot	terreininspectie	Archeologische sporen	1500-heden

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie 9 (ARCHIS-waarnemingen en AMK-terreinen)

ARCHIS nummer	Toponiem	Verwerving	Vondst /Complex	Datering
6653	Gerritsloot	terreininspectie	Archeologische sporen	1500-heden
6654	De Munt	terreininspectie	Archeologische sporen (huisplaats)	1500-heden

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie 10 (ARCHIS-waarnemingen en *AMK-terreinen*)

In de directe omgeving van deze dijksectie zijn geen waarnemingen aanwezig.

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie II (ARCHIS-waarnemingen en AMK-terreinen)

ARCHIS nummer	Toponiem	Verwerving	Vondst /Complex	Datering
6125	Kinsel	terreininspectie	Archeologische sporen	1500-heden

Archeologische waarden in de omgeving van dijksectie 12 (ARCHIS-waarnemingen en *AMK-terreinen*)

In de directe omgeving van deze dijksectie zijn geen waarnemingen aanwezig.

Bijlage 2 Overzicht cultuurhistorische objecten en elementen

Dijk sectie	Nr	Naam	Object	Periode	Bron	Referentie	Waardering
12	B01	Durgerdam	beschermd dorpsgezicht	LME	RACM; CHW	nvt; MLA009B	beschermd; zeer hoge waarde
12	B02	Durgerdammerdijk 173, Durgerdam	boerderij	NT/NST	RACM	6686	beschermd
2	B03	Volendam	dijkdorp	LME	CHW	WAT103G	hoge waarde
7	B04	Uitdam	dijkdorp	Volle ME	CHW; CultGIS	WAT105G; nvt	zeer hoge waarde; (inter)nationaal
12	B05	Durgerdam	dijkdorp	Volle ME	CHW; CultGIS	MLA201G; nvt	zeer hoge waarde; (inter)nationaal
4	B06	Hooge Dijk 44, Katwoude	waardevol pand		Gemeente Waterland	nvt	beeldbepalend pand
4	B07	Hooge Dijk 46, Katwoude	waardevol pand		Gemeente Waterland	nvt	beeldbepalend pand
4	B08	Hooge Dijk 47, Katwoude	waardevol pand		Gemeente Waterland	nvt	beeldbepalend pand
5	B09	Zeedijk 4, Uitdam	waardevol pand		Gemeente Waterland	nvt	waardevol pand
6	B10	Uitdammerdorpsstraat 6, Uitdam	waardevol pand		Gemeente Waterland	nvt	waardevol pand
7	B11	Uitdammerdorpsstraat 13, Uitdam	waardevol pand		Gemeente Waterland	nvt	MJP
12	B12	Durgerdammerdijk 108, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6650	beschermd
12	B13	Durgerdammerdijk 110, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6651	beschermd
12	B14	Durgerdammerdijk 112, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6652	beschermd
12	B15	Durgerdammerdijk 116, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6653	beschermd
12	B16	Durgerdammerdijk 119, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6654	beschermd
12	B17	Durgerdammerdijk 120, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6655	beschermd
12	B18	Durgerdammerdijk 121, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6656	beschermd
12	B19	Durgerdammerdijk 122, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6657	beschermd
12	B20	Durgerdammerdijk 123, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6658	beschermd

Dijk sectie	Nr	Naam	Object	Periode	Bron	Referentie	Waardering
12	B21	Durgerdammerdijk 124, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6659	beschermd
12	B22	Durgerdammerdijk 125, Amsterdam	houten woonhuis	NT	RACM	6660	beschermd
12	B23	Durgerdammerdijk 126, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6661	beschermd
12	B24	Durgerdammerdijk 127, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6662	beschermd
12	B25	Durgerdammerdijk 128, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6663	beschermd
12	B26	Durgerdammerdijk 129, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6664	beschermd
12	B27	Durgerdammerdijk 131, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6665	beschermd
12	B28	Durgerdammerdijk 133, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6666	beschermd
12	B29	Durgerdammerdijk 134, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	RACM	6667	beschermd
12	B30	Durgerdammerdijk 135, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6668	beschermd
12	B31	Durgerdammerdijk 136, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6669	beschermd
12	B32	Durgerdammerdijk 137, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6670	beschermd
12	B33	Durgerdammerdijk 139, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6671	beschermd
12	B34	Durgerdammerdijk 142, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6673	beschermd
12	B35	Durgerdammerdijk 144, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6674	beschermd
12	B36	Durgerdammerdijk 145, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6675	beschermd
12	B37	Durgerdammerdijk 149, Amsterdam	houten woonhuis	NT	RACM	6676	beschermd
12	B38	Durgerdammerdijk 150, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6677	beschermd
Dijk	Nr	Naam	Object	Periode	Bron	Referentie	Waardering

sectie	Nr	Naam	Object	Periode	Bron	Referentie	Waardering
12	B39	Durgerdammerdijk 155, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6678	beschermd
12	B40	Durgerdammerdijk 157, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	RACM	6679	beschermd
12	B41	Durgerdammerdijk 159, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	RACM	6680	beschermd
12	B42	Durgerdammerdijk 160, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6681	beschermd
12	B43	Durgerdammerdijk 162, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6682	beschermd
12	B44	Durgerdammerdijk 165, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	RACM	6683	beschermd
12	B45	Durgerdammerdijk 167, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	RACM	6684	beschermd
12	B46	Durgerdammerdijk 175, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6687	beschermd
12	B47	Durgerdammerdijk 195, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	RACM	6688	beschermd
12	B48	Durgerdammerdijk 206, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6689	beschermd
12	B49	Durgerdammerdijk 97, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6647	beschermd
7	B50	Uitdammerdorpsstraat 43, Uitdam	kerk + begraafplaats		Gemeente Waterland	nvt	gemeentelijk monument
12	B51	Durgerdammerdijk 101, Durgerdam	raadhuis	NT	RACM	6648	beschermd
2	B52	Noordeinde 11, Volendam	woonhuis	NST	MIP	92982	niet gewaardeerd
12	B53	Durgerdammerdijk 105, Durgerdam	woonhuis	NT/NST	RACM	6649	beschermd
12	B54	Durgerdammerdijk 140, Durgerdam	woonhuis	NT	RACM	6672	beschermd
12	B55	Durgerdammerdijk 170, Durgerdam	woonhuis	NT/NST	RACM	6685	beschermd
2	B56	St. Antoniusstraat 3 t/m 19, Volendam	woonhuizen	NST	MIP	92959	niet gewaardeerd
Dijk sectie	Nr	Naam	Object	Periode	Bron	Referentie	Waardering

12	B57	Durgerdammerdijk 86, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6639	beschermd
12	B58	Durgerdammerdijk 87, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6640	beschermd
12	B59	Durgerdammerdijk 88, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6641	beschermd
12	B60	Durgerdammerdijk 91, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6642	beschermd
12	B61	Durgerdammerdijk 92, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6643	beschermd
12	B62	Durgerdammerdijk 93, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	41954	beschermd
12	B63	Durgerdammerdijk 94, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6644	beschermd
12	B64	Durgerdammerdijk 95, Durgerdam	houten woonhuis	NT	RACM	6645	beschermd
12	B65	Durgerdammerdijk 96, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	RACM	6646	beschermd
12	B66	Durgerdammerdijk 97, Durgerdam	houten woonhuis	NT/NST	RACM	6647	beschermd
7	G01	Utdammer Die	afwatering binnen polders	Volle ME	CHW	WAT422G\ MLA246G	zeer hoge waarde
9	G02	Ringdijk Blijkmeerpolder	binnenwaterkerende kade	NST	CHW CultGIS	MLA237G; nvt	van waarde; (inter)nationaal
9	G03	Ringsloot Blijkmeerpolder	boezemwater	NST	CHW	MLA230G	van waarde
1	G04	verlande braak langs de Zuidpolderzeedijk in Volendam	braak	NST	Provincie Noord-Holland; CHW	nvt; WAT225B	beschermd
3	G05	verlande braak langs de Hooge Dijk	braak		Provincie Noord-Holland; CHW	nvt; WAT225B	beschermd
4	G06	Sluisbraak	braak	NT	Provincie Noord-Holland; CHW	nvt; WAT225B	beschermd; hoge waarde
5	G07	Oosterpoel	braak	NST	Provincie Noord-Holland; CHW;	nvt; WAT270G\ WAT225B; nvt	beschermd; van waarde; (inter)nationaal
Dijk sectie	Nr	Naam	Object	Periode	Bron	Referentie	Waardering
9	G08	Barnegat	braak	NT	Provincie Noord-Holland;	nvt;	beschermd;

10	G09	Kinselmeer		braak		NT	CHW; CultGIS	MLA222G\ MLA074B; nvt	hoge waarde; (inter)nationaal
9	G10	Blijkmeerpolder		braak (rationele verkaveling)		NST	Provincie Noord-Holland; CHW; CultGIS	nvt; MLA223G\ MLA074B; nvt	beschermd; hoge waarde; (inter)nationaal
4	G11	het buitendijkse ten noorden van de Jan Hagelhoek		buitendijks land		NT	Provincie Noord-Holland; CHW	nvt; MLA211G\ MLA074B; nvt	beschermd; hoge waarde; (inter)nationaal
5	G12	voorland aan de Waterlandse zeedijk		buitendijks land			Provincie Noord-Holland; CHW	nvt; WAT225B	beschermd; hoge waarde
5	G13	De Nespolder		buitendijks land (onregelmatige blokvormige verkaveling)		ME	Provincie Noord-Holland; CHW	nvt; WAT247G\ WAT225B	beschermd; zeer hoge waarde
11;12	G14	Polder IJdoorn		buitendijks land (onregelmatige opstrekkende strokenverkaveling)		LME	Provincie Noord-Holland; CHW; CultGIS	nvt; MLA218G\ MLA074B; nvt	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
5	G15	dijk De Nes		buitenwater kerende dijk		onbekend	CultGIS	nvt	(inter)nationaal
1;2	G16	Zuidpolderzeedijk		buitenwater kerende dijk		Volle ME	Provincie Noord-Holland; CHW	nvt; WAT252G	beschermd; zeer hoge waarde
11;12	G17	dijk Polder IJdoorn		buitenwater kerende dijk		onbekend	CultGIS	nvt	(inter)nationaal
3;4	G18	Kathammer en Katwouder zeedijk		buitenwater kerende dijk		Volle ME	Provincie Noord-Holland; CHW	nvt; WAT251G	beschermd; zeer hoge waarde
5 t/m 12	G19	Waterlandse Zeedijk		buitenwater kerende dijk		Volle ME	Provincie Noord-Holland; CHW; CultGIS	nvt; WAT249G\ MLA221G; nvt	beschermd; zeer hoge waarde; (inter)nationaal
11	G20	Liergouw/Durgerdammergo uw		interlokale weg		LME	CultGIS	nvt	(inter)nationaal
Dijk sectie	Nr	Naam		Object		Periode	Bron	Referentie	Waardering
11;12	G21	T trace kanaal van Goudriaan		kanaal		NT	CHW; CultGIS	nvt; MLA249G	van waarde; (inter)nationaal

8	G22	Rijper molens	molenbemaling	LM/NT	CultGIS	nvt	(inter)nationaal
5	G23	De Peereboom	onregelmatige blokvormige verkaveling	ME	CHW	WAT246G	zeer hoge waarde
5;6;7	G24	Opperwoud	onregelmatige blokvormige verkaveling	ME	CHW	WAT244G	zeer hoge waarde
5;7;8;9;11;12	G25	verkaveling Waterland	onregelmatige kleinschalige blokverkaveling	LME/NT	CultGIS	nvt	(inter)nationaal
5	G26	Binnengouw/Buitengouw	onregelmatige opstrekkende strokenverkaveling	LME	CHW	WAT236G	zeer hoge waarde
11;12	G27	Polder nabij Kinselmeer en Ransdorp	onregelmatige opstrekkende strokenverkaveling	LME	CHW	MLA219G	zeer hoge waarde
8;9	G28	Bloemendaler Weern/Smeerketel	onregelmatige opstrekkende strokenverkaveling	LME	CHW	MLA217G	zeer hoge waarde
5;6;7	G29	verkaveling Waterland	regelmatige opstrekkende strokenverkaveling	LME	CultGIS	nvt	(inter)nationaal
1;2	G30	verkaveling Zuidpolder	regelmatige strokenverkaveling	Volle ME	CHW	WAT207G	van waarde
3;4	G31	verkaveling Katwoude	regelmatige strokenverkaveling	Volle ME	CHW	WAT210G	zeer hoge waarde
8	G33	De Rijperkolk	uitwatering	LME	Provincie Noord-Holland; CHW	nvt; MLA074B	beschermd; hoge waarde
1 t/m 12	G34	Stelling van Amsterdam (dijk en inundatiegebied)	verdedigingslinie	NST	UNESCO; POMI	nvt; ADAM	werelderfgoed; niet gewaardeerd
1	G35	Middelie - Warder - Kwadijk (Zeevang)	waardevol gebied		CultGIS	nvt	van zeer grote waarde
4 t/m 12	G36	Ransdorp - Zuiderwoude - IJpendam - Landsmeer - Marken (Waterland-oost)	waardevol gebied		CultGIS	nvt	van zeer grote waarde
1	G37	Oorgat	zeesluis	NT	Provincie Noord-Holland; CHW	nvt; WAT175B	beschermd; hoge waarde